

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים

ע"פ 1224/07

בפני: כבוד השופטת א' פרוקצ'יה
כבוד השופטת ע' ארבל
כבוד השופט י' אלון

המערער: אברהם בלדב

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה
בת"פ 4021/05 שניתן ביום 27.12.06 על ידי כבוד
השופט א' שיף

בשם המערער: עו"ד אופיר סטרשנוב, עו"ד אייל שומרונני-כהן

בשם המשיבה: עו"ד תמר פרוש

פסק-דין

השופטת א' פרוקצ'יה:

1. זהו ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בחיפה (כב' השופט א' שיף) בו הורשע המערער בשתי עבירות של שוחד בניגוד לסעיף 291 בצירוף סעיף 29 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (להלן – חוק העונשין), ובעבירה אחת של אי פרסום הסכמים לפי סעיף 45א בצירוף סעיף 93(5) לחוק הרשויות המקומיות (בחירות), התשכ"ה-1965 (להלן – חוק הרשויות המקומיות). על המערער נגזר עונש של חמישה חודשי מאסר שירוצו בעבודות שירות, וארבעה חודשי מאסר על תנאי לתקופה של שלוש שנים. כן הוטל עליו קנס בשיעור של 40,000 ש"ח.

המערער מפנה את ערעורו כנגד הכרעת הדין וגזר הדין, כאחד.

2. פסק הדין בעניינו של המערער הוא חלק מפרשיה ענפה ומורכבת בה היו מעורבים עוד ארבעה נאשמים נוספים. ברקע הפרשה עמדו נסיונות להקים קואליציה עירונית בעיריית חדרה לאחר הבחירות למועצת העירייה ולראשות העירייה שנתקיימו בעיר בשנת 2003.

רקע

3. ביום 28.10.03 נערכו בחירות בעיר חדרה לראשות העירייה ולמועצת העירייה. בבחירות אלה נבחר ישראל סדן (להלן – ITU) למועצת העירייה ולראשות העירייה מטעם סיעת "אכפת לנו מחדרה", וזאת בהפרש קולות קטן. לאחר בחירתו לראשות העירייה, נתקל סדן בקשיים להרכיב קואליציה עירונית. הקואליציה הראשונה, שהורכבה זמן קצר לאחר הבחירות, מנתה אחד עשר חברים, לעומת שמונה חברי אופוזיציה. כחודש לאחר מכן, פרשו שניים מחברי הקואליציה ועברו לאופוזיציה, כך שבקואליציה נותרו תשעה חברים בלבד, לעומת עשרה חברי אופוזיציה. על רקע מצב דברים זה, וכשהוא נתון בלחץ פוליטי רב, קיים סדן מגעים עם חברים שונים במועצת העירייה, בניסיון לייצב את הקואליציה. במסגרת מגעים אלה ניהל, לעיתים בשיתוף עם אנשים נוספים, משאים ומתנים נפרדים עם שלושה מחברי מועצת העירייה. שלושה המשאים והמתנים הללו, אשר שניים מהם השתכללו לכדי הסכמים בכתב, הם שעמדו במרכז ההליך בבית המשפט המחוזי.

מהות האישומים

4. כתב האישום המתוקן שהוגש לבית המשפט המחוזי הכיל שלושה אישומים, אשר הופנו כנגד חמישה נאשמים. נאשם 1 הוא סדן, אשר כיהן בתקופה הרלוונטית כראש עיריית חדרה, וכחבר מועצת עיריית חדרה מטעם סיעת "אכפת לנו מחדרה". נאשם 2 הוא המערער, אברהם בלדב (להלן – המערער), אשר כיהן בתקופה הרלוונטית כחבר מועצת עיריית חדרה מטעם סיעת "מפד"ל – יהדות התורה", כסגן ראש העירייה בשכר, וכממלא מקומו. הנאשם 3 הוא גמליאל אריה (להלן – גמליאל), אשר כיהן בתקופה הרלוונטית כחבר מועצת עיריית חדרה מטעם סיעת "אכפת לנו מחדרה", וכן כסגן ראש העירייה, כממלא מקומו, וכיו"ר הקואליציה העירונית. הנאשם 4 בכתב האישום הוא, מרדכי אנגל (להלן – אנגל), אשר כיהן בתקופה הרלוונטית כחבר מועצת עיריית חדרה מטעם סיעת "השכונה שלנו", כיו"ר העמותה לקידום התרבות, הנוער והספורט בחדרה, וכיו"ר ועדת רכש ובלאי בעיריית חדרה. הנאשם 5 בכתב האישום,

יואל יהושע (להלן – יהושע), כיהן בתקופה הרלוונטית כחבר מועצת עיריית חדרה מטעם סיעת "ש"ס".

5. האישום הראשון מיוחס לסדן, למערער ולאנגל, ועל פיו, בסמוך לתאריך 23.11.03 פנו סדן והמערער לאנגל במטרה לשכנעו להצטרף לקואליציה העירונית, והבטיחו לו בתמורה את הדברים הבאים: (1) סדן יתחייב אישית למצוא לאנגל תפקיד בשכר בהיקף של חצי משרה ו/או תשלום בסך 10,000 ש"ח בחודש, החל מחודש ינואר 2004 ועד לחודש דצמבר 2008; (2) סדן יתחייב אישית לדאוג לכיסוי חובות סיעת "השכונה שלנו" בסך 150,000 ש"ח. כמו כן, ניתנה התחייבות ללקיחת הלוואה לכיסוי חובות "השכונה שלנו" בסך 150,000 ₪, בערבות המערער, רונן כהן ואנגל. ראש העיר התחייב לפרוע הלוואה זו אם אנגל יודיע על הסכמתו להצטרף לקואליציה.

ביום 23.11.03 חתמו סדן ואנגל על הסכם להצטרפות אנגל לקואליציה, בו נכללו ההבטחות האמורות. על ההסכם חתמו כערכים בלדב ואדם נוסף, רונן כהן. ההסכם שנחתם בעותק אחד, הופקד למשמרת אצל הרב ארנברג מחדרה. קיומו של ההסכם לא הובא לידיעת הציבור ומזכיר המועצה ומליאת מועצת העיריה. כן הואשם המערער בפנייה לבנק המזרחי בחדרה כדי שייטן הלוואה בסך 150,000 ₪ לאנגל. במעשים אלה, הואשמו סדן והמערער במתן שוחד לאנגל כדי שיעבור לקואליציה העירונית; ואנגל הואשם בקבלת שוחד כדי לעבור לקואליציה העירונית. כן הואשמו סדן, המערער ואנגל באי פרסום ההסכם כנדרש על פי חוק הרשויות המקומיות.

5. האישום השני עוסק בהסכם שנחתם בין סדן לבין יהושע במטרה לשכנעו להתפלג מסיעת ש"ס ולהצטרף לקואליציה העירונית. במסגרת ההסכם הובטחו לו טובות הנאה אישיות. המערער אינו מעורב באישום זה.

6. האישום השלישי מיוחס לסדן, למערער, לגמליאל וליהושע. הוא מתייחס להסכם בין המערער ואחרים לבין מימון תורג'מן (להלן – תורג'מן). תורג'מן כיהן אותה עת כחבר מועצת עיריית חדרה מטעם סיעת ש"ס. עניינו בכך, כי עובר לתאריך 4.2.04, פנה יהושע לתורג'מן, כדי לשכנעו לפרוש מסיעת ש"ס ולהצטרף לקואליציה העירונית. לנסיונות השכנוע הצטרפו מאוחר יותר גם המערער וגמליאל, בשמו של סדן. נאשמים אלה, והמערער בכללם, הבטיחו לתורג'מן כי, בתמורה להצטרפותו לקואליציה, יעשו הדברים הבאים: (1) סדן ואחרים יפעלו להביא לכך שהעירייה, והעמותות הפועלות מטעמה, ירכשו מכספי ציבור מזון מעסק בבעלות בנו של תורג'מן, העוסק בתחום הקייטרינג; (2) סדן ואחרים יפעלו כדי שהעירייה ועמותות מטעמה

ירכשו מכספי ציבור, בין בעצמן ובין באמצעות אחרים שיופנו על ידם, רהיטים מעסק בבעלות בן אחר של תורג'מן, העוסק בתחום הרהיטים; (3) סדן ואחרים יפעלו על מנת לקבל את בנו הצעיר של תורג'מן לעבודה באיגוד ערים לכיבוי אש בחדרה; (4) תורג'מן עצמו יקבל סכום כסף בסך 150,000 ש"ח.

במסגרת הקשר שנוצר עם תורג'מן, התקיימו בין סדן ואלה שפעלו עמו מספר ניכר של פגישות בחודשים שבין ינואר לחודש מרץ 2004, בהם נדונו פרטי ההסכם, והוחלפו טיוטות.

הפגישה האחרונה בין הצדדים התקיימה ביום 28.3.04 בביתו של יהושע, בנוכחות המערער, גמליאל ותורג'מן. בפגישה זו אמור היה ההסכם להחתם על ידי תורג'מן, לאחר שכבר נחתם על ידי סדן. בפגישה זו, תורג'מן אמור היה לקבל סכום של 50,000 ₪ במזומן על חשבון הסכום הכולל של 150,000 ש"ח שהובטח לו. במהלך הפגישה, הודיע סדן לגמליאל כי הסכום יופחת ל-30,000 ₪ בלבד. העברת הכסף וחתמתו של תורג'מן על ההסכם סוכלה על ידי משטרת ישראל.

אישום זה מייחס לכל המעורבים מתן שוחד לתורג'מן כדי שיחבור לקואליציה העירונית.

פסק הדין של בית המשפט המחוזי

7. בפסק דין מקיף, מפורט ומעמיק ניתח בית המשפט המחוזי את מכלול הראיות שהובאו ביחס לפרשה שנגולה בכתב האישום. בסופו של יום, הוא מצא כי יש להרשיע את המערער ושותפיו לכתב האישום בעבירות שיוחסו להם בכתב האישום.

המערער הורשע בעבירות שיוחסו לו – קרי – בשתי עבירות שוחד, ועבירה של אי פרסום הסכמים, אולם בית המשפט ראה לסייג את ההרשעה באופן הבא: באשר לאישום הראשון, הוא קבע כי אין לכלול בהרשעה את העובדה הנטענת כי המערער סייע לאנגל ליטול הלוואה בתנאים נוחים. אשר להרשעת המערער במתן שוחד באישום השלישי, נקבע כי אין היא כוללת הבטחה לקבל את בנו של תורג'מן לתפקיד בכיבוי אש, כפי שנטען כלפיו.

8. אלה עיקרי קביעותיו של בית המשפט קמא בפסק דינו, ככל שהן נוגעות למערער:

המעורבים חתמו על שני הסכמי הצטרפות לקואליציה – האחד הסכם גלוי (57/ת) והשני הסכם חסוי (44/ת). בשני ההסכמים, ישנה זהות בין סעיפים 1 עד 4, העוסקים בתפקיד הציבורי שיוענק לאנגל בתמורה למעברו לקואליציה. בהסכם החסוי נכללו שני סעיפים נוספים שזה תוכנם:

5. ראש העיר מתחייב למצוא תפקיד בשכר (1/2 משרה) ו/או תשלום ע"ח הוצאות כנגד חשבונית אשר תמסר בראשון לכל חודש, והתשלום יבוצע ב-10 לחודש. סה"כ התשלום החודשי יהיה 10,000 ש"ח בתוספת מע"מ.
התחלת העבודה ב- 1.1.04 ועד 31.12.08.
ראש העיר יהיה ערב לכך שהתשלומים יועברו באופן רציף וללא עיכובים.
במידה ומסיבה כלשהיא תבוטל המשרה ו/או תופסק עבודתו של אנגל מרדכי, אזי מתחייב ראש העיר מיידית למצוא חלופה באותם התנאים.
כל משרה שתוצע לאנגל מרדכי, תגובה בחוות דעת משפטית שתאשר זאת.

6. כיסוי חובות
לכיסוי חובות "השכונה שלנו" בסך 150,000 ש"ח, תילקח הלוואה באמצעות בנק ה[מ]זרחי חדרה.
הערכים להלוואה: אברהם בלדב, רונן כהן, אנגל מרדכי, כל אחד ב-1/3 מהסכום.
מועד פרעון ההלוואה 31.5.04.
ראש העיר מתחייב לפרוע את ההלוואה עד למועד הנ"ל, כל זאת במידה וראש "השכונה שלנו" יודיע בכתב לראש העיר על הסכמתו להצטרף לגוש משותף של 2 הסיעות, איכפת לנו מחדרה ו"השכונה שלנו", אשר תיקרא: איכפת לנו מחדרה והשכונות" (ההדגשות לא במקור).

הצדדים להסכם היו סדן ואנגל, ואילו המערער חתם עליו כערב לביצועו. ההסכם החסוי הופקד אצל הרב ארנברג, ולא היתה כוונה להביאו לידיעת הציבור.

המערער טען להגנתו, כי לא היה מודע לכך שלהסכם יש חלק גלוי וחלק חסוי, וכן כי חתם על חבילת מסמכים בלי ששם לבו לכך כי הם אינם זהים. טענה זו נדחתה כבלתי מהימנה (עמ' 27-28 להכרעת הדין). נקבע, כי המערער היה מודע לכך שנכתבו שני הסכמים נפרדים, והמערער היה מעורב ביחד עם שותפיו על חתימת ההסכם החסוי, והסתרתו מעיני הציבור. כן נקבע, כי העובדה שהופקד עותק אחד בלבד של ההסכם

החסוי אצל הרב ארנברג, בלא שניתנו עותקים לצדדים, מחזקת את המסקנה כי הצדדים רצו להסתיר את ההסכם החסוי מעיני הציבור בשל אי חוקיותו (עמ' 31 להכרעת הדין).

אשר לסעיף 5 להסכם החסוי, טען המערער ושותפיו כי נכלל בו תנאי כי "כל משרה שתוצע לאנגל מרדכי, תגובה בחוות דעת משפטית שתאשר זאת". לדבריו, התנאת מציאת המשרה במתן חוות דעת משפטית שתאשר זאת מצביעה על תום ליבם של המעורבים, ועל כוונתם לפעול כדין ובהתאם לחוות דעת שתוגש, כאמור. בית המשפט דחה טענה זו, בקובעו כי השאלה היחידה שחוות הדעת אמורה היתה להתייחס אליה, ואשר בפועל אכן נבדקה, היא שאלת ניגוד העניינים בין התפקיד שיוצע לאנגל לבין חברותו בקואליציה, וענין זה אינו מלמד על תום לב (עמ' 35-36 להכרעת הדין). תכלית ההתחייבות על פי סעיף 5 להסכם החסוי נעוצה ברצון להעניק לאנגל תשלום חודשי בסך 10,000 ₪ במשך 5 שנים, וההסכם עיגן התחייבות זו כלפי אנגל למצוא לו תפקיד כלשהו בשכר המוסכם (עמ' 41-42, 45 להכרעת הדין).

בית המשפט קבע עוד, כי אין לקבל את טענת המערער ביחס לסעיף 6 להסכם החסוי, לפיו התחייבות סדן לפרוע את ההלוואה שנטל אנגל היתה חוקית, כיוון שהיתה תלויה ומותנית באיחוד סיעתו של אנגל עם סיעתו של סדן. נקבע, כי ענין איחוד הסיעות הנזכר בהסכם החסוי מהווה כיסוי ופיקציה, שנועדו לתת לאנגל הטבה אישית, ולהסתיר זאת על ידי מצג כאילו מדובר באיחוד סיעות (עמ' 59 להכרעת הדין).

עוד נקבע, כי המערער היה שותף מלא לעריכת ההסכם החסוי, ולחתימה עליו בידי סדן, אנגל והוא עצמו. הוא היה מודע לכל פרטי ההסכם, והשתתף בשלבים הסופיים של גיבוש תנאיו (עמ' 62 להכרעת הדין). כן נקבע, כי ההבטחות בהסכם החסוי ניתנו בתמורה להצטרפותו של אנגל לקואליציה (עמ' 64, 66 להכרעת הדין).

בשים לב לקביעות אלה, הורשעו סדן והמערער במתן שוחד, ואילו אנגל הורשע בקבלת שוחד. השלושה – סדן, המערער ואנגל – הורשעו גם באי פרסום ההסכמים לציבור. נדחתה טענת המערער כאילו חובת פרסום הסכמים חלה רק על אלה הנחתמים לפני הבחירות לעירייה.

10. אישום שלישי

קביעותיו העיקריות של פסק הדין קמא ביחס לאישום השלישי הן כדלקמן:

בטיוטת הסכם עם תורג'מן, שנחתמה על ידי סדן, ונשאה את הכותרת "הסכם שיתוף פעולה" (ת/50ב') נקבע:

1. היום, 10.3.04 נחתם הסכם לשיתוף בין:

חבר מועצת העיר מימון תורג'מן

לבין

ראש העיר ישראל סדן

2. במסגרת הסכם זה:

א. מימון תורג'מן יודיע בכתב על עזיבתו את רשימת ש"ס במועצת העיר, והצטרפותו לסיעת "אכפת לנו" מחדרה.

ב. מימון תורג'מן ייצג בועדות העירוניות ובתאגידים העירוניים כנציג סיעת "איכפת לנו מחדרה", וכן יופקדו בידיו סמכויות ביצוע ("מחזיק תיק") כנציג "הסיעה" בהנהלה ובמועצת העירייה.

ג. מימון תורג'מן מתחייב לנהוג על פי עקרונות קווי היסוד המשותפים לכל מרכיבי הקואליציה העירונית, והמאוגדים במסמך הסכם שיתוף הפעולה הקואליציוני.

ד. ראש העיר יפעל לסייע למשפחת תורג'מן להיחלץ מהמשבר הכלכלי הקשה ומהמיתון המתמשך, על ידי מציאת לקוחות פוטנציאליים לעסקי הקייטרינג בישוב ניר עציון, וכן סיוע לקידום המכירות של עסקי הרהיטים בחדרה.

3. כל מחלוקת בין מימון תורג'מן לבין ראש העיר ו/או יו"ר הקואליציה אריה גמליאל, תובא להכרעתו של הרב הגאון יהושע ארנברג, אשר פסיקתו תהיה סופית ומוחלטת...

מסמך זה בהעתק אחד בלבד יופקד למשמרת בידי... הרב יהושע ארנברג (ההדגשות לא במקור).

ביום 3.2.04, יצר ראש סיעת ש"ס בעיריית חדרה, סמי לוי, קשר עם משטרת חדרה, והודיע לה כי לתורג'מן הוצע שוחד עבור הצטרפותו לקואליציה. למחרת, ביום 4.2.04, הופיע תורג'מן במחלקת החקירות של המשטרה, שם סיפר כי ביום 1.2.04 פנה אליו יהושע והציע לו להצטרף לקואליציה תמורת כל דבר שירצה, וכי הוא, יהושע, קיבל כל מה שרצה (ת/25). לאחר חקירתו, החל תורג'מן לפעול בשליחות יאח"ה כסוכן סמוי, והוקלטו 7 מפגשים עם הנאשמים בפרשה, וכן הוקלטו שלוש שיחות

טלפון. בסיום המפגש האחרון, התערבה המשטרה, ונתפסה טיוטת ההסכם (ת/50ב). כנגד תורג'מן לא הוגש כתב אישום לאור שיתוף הפעולה בינו לבין המשטרה.

בתגובה לטענות המערער, קבע בית המשפט קמא, כי המשטרה פעלה כדין כשפתחה בחקירה לאור תלונת תורג'מן, וכי אין יסוד לטענה כי גורמי החקירה ניסו להפיל את המעורבים בפח, על ידי הפללתם ללא בסיס. נקבע, כי תורג'מן פנה למשטרה לאחר שיהושע פנה אליו והציע לו להצטרף לקואליציה בתמורה לטובת הנאה (עמ' 122 להכרעת הדין). סדן, גמליאל והמערער היו פעילים במשא ומתן עם תורג'מן. המערער נקרא לפגישה ראשונה עם תורג'מן ביוזמת זה האחרון, אולם היה בסוד העניינים עוד קודם למפגש זה, ידע על חלק מההבטחות שניתנו לתורג'מן, ועשה מאמצים לשכנע אותו להצטרף לקואליציה תמורת טובות הנאה. נדחתה טענת "הסוכן המדיח" שהועלתה, ונקבע ביחס למערער כי תורג'מן לא גרם לעירובו של אדם תמים במעגל עבירות השחיתות שבוצעו (עמ' 123 להכרעת הדין).

אשר להערכת הראיות, בית המשפט קמא נזהר שלא לייחס לעדותו של תורג'מן משקל רב בשל מעמדו כסוכן משטרה בפרשה, והתבסס במידה רבה על ראיות ממקורות נוספים, כגון האזנות סתר והודעות נאשמים במשטרה (עמ' 125 להכרעת הדין). אמנם נקבע, כי לא הוכח שהמערער היה שותף להבטחה שניתנה לתורג'מן בענין קליטת בנו לעבודה ככבאי (עמ' 131 להכרעת הדין), אך הוכח כי היה שותף מלא להבטחות שניתנו לו בענין רכישת רהיטים ומזון מעיסקי בניו של תורג'מן (עמ' 134 להכרעת הדין). עוד קבע בית המשפט, כי המערער, ביחד עם שותפיו, הבטיחו לתורג'מן 150,000 ₪ תמורת הצטרפותו לקואליציה. הוא היה אמור לקבל חלק מסכום זה במועד בו החלה חקירתה הגלויה של המשטרה, אשר הביאה למעצר המערער ושותפיו. אלה ניסו להסתיר במשטרה את דבר ההתחייבות הכספית האמורה, והדבר השליך על מהימנותם (עמ' 175 להכרעת הדין); נדחתה הטענה כי מדובר בהבטחה חוקית לכיסוי הוצאות (עמ' 167-169 להכרעת הדין). כן דחה בית המשפט את טענת המערער כי ההבטחות שניתנו לתורג'מן היו חוקיות מאחר שמימושן היה מותנה בקיום הליך מכרז תקין (עמ' 143 להכרעת הדין). נקבע, כי היה קשר סיבתי הדוק וישיר בין ההתחייבויות לעזור לבניו של תורג'מן, לבין הסכמתו להצטרף לקואליציה (עמ' 152 להכרעת הדין).

בית המשפט קבע, כי אין לקבל את טענת המערער כי חלקו בגיבוש ההבטחה הכספית היה שולי וזניח, וכי הוכח כי גם בענין זה מעורבותו היתה ממשית (עמ' 174 להכרעת הדין).

לאור כל אלה, המערער, סדן, יהושע, וגמליאל הורשעו בעבירה של מתן שוחד.

טענות הצדדים בערעור

טענות המערער

11. טענתו העיקרית של המערער היא כי קיים פער מהותי בין דברים שיוחסו לו בכתב האישום לבין עובדות שבהן הורשע בסופו של דבר. קיומו של פער מהותי כזה מצדיק, לדבריו, את זיכוי משני האישומים בהם הורשע. כך למשל, חזרה בה התביעה מאישומו בהשגת הלוואה בתנאים נוחים לאנגל, ושלא כאמור בכתב האישום, נקבע על ידי בית המשפט כי בפגישה האחרונה עם תורג'מן, לא היה המערער אמור להעביר לו חלק מסכום הכסף שהובטח לו.

12. עוד נטען על ידי המערער, כי שגה בית המשפט קמא כאשר ראה באמירות שנאמרו על ידו הבטחות המהוות מתן שוחד בפלילים. בפועל, לא נתן מתת ממשי לאנגל או לתורג'מן, מה גם שההסכם עם אנגל הוא הסכם קואליציוני מקובל, המכיל הבטחות במישור הפוליטי שאינן בגדר שוחד.

13. המערער מעלה טענות רבות כנגד הקביעות העובדתיות אליהן הגיע בית המשפט המחוזי, באומרו כי חלק מהן אינן מבוססות על חומר הראיות שהובא. בין היתר, הוא טוען כי טעה בית המשפט כאשר קבע ביחס לאישום הראשון כי המערער היה שותף מלא למעשיו של סדן, וכי היה מודע לקיומם של שני הסכמים נפרדים, האחד גלוי והשני חסוי. הוא טוען, כי חלה טעות עובדתית בקביעה כי השתתף בניסוח ההסכם עם אנגל, וכי יש להשקיף על התנאי בהסכם בנוגע לאיחוד הסיעות כסיפור כיסוי כוזב.

14. הוא טוען גם כנגד קביעות עובדתיות באישום השלישי, ובכלל זה כנגד הקביעה כי היה שותף למגעים עם תורג'מן, והיה מודע לכל ההבטחות שניתנו לו, ובכלל זה, להבטחה להעביר לו כסף בתמורה להצטרפותו לקואליציה.

15. עוד נטען ביחס לאישום הראשון, כי בטעות נקבע כי המערער שמר על זכות השתיקה בחלק ניכר מחקירתו במשטרה, בעוד שבפועל הוא שיתף פעולה עם החוקרים

במהלך שלוש החקירות הראשונות, והפסיק את שיתוף הפעולה עקב התנהגות החוקרים כלפיו והמלצת בא כוחו. לדבריו, המשטרה נהגה בו שלא כדין כאשר סרבה להפסיק את חקירתו אף שביקש זאת בשל מצב בריאותו; כמו כן, המשטרה לא פעלה כראוי בבדיקת גרסתו, סרבה לרשום חלק מתשובותיו, והשמיעה לו קלטות וחלקי תמלילים, תוך הוצאת דברים מהקשרם.

16. אשר לעבירה של אי פרסום הסכמים באישום הראשון, נטען, כי המערער לא היה חייב בפרסום כזה, שכן לא היה צד להסכם עם אנגל. יתר על כן, פרשנות נכונה של חוק הרשויות המקומיות מצביעה על כך שחובת הפרסום חלה רק על הסכמים שנחתמו לפני תקופת הבחירות, ואילו ההסכם עם אנגל נחתם לאחר תקופת הבחירות, ולכן לא היה חייב בפרסום כלל.

17. אשר לאישום השלישי, טוען המערער כי עומדת לו טענה מסוג "הגנה מן הצדק", וזאת בשל מעורבותו של תורג'מן כסוכן משטרתי בפרשה, ונוכח גורמים פוליטיים שונים שעמדו מאחורי תורג'מן, שהביאו אותו לפעול בחסות המשטרה, ולאור מחדלים שונים שהתקיימו בחקירה.

18. לטענת המערער, תורג'מן שיתף פעולה עם המשטרה לאחר שנשלח על ידי גורמים מסיעתו, סיעת ש"ס בעיריית חדרה. לגורמים אלה, כך על פי הטענה, היה מניע פוליטי להפיל את סדן ואת הקואליציה העירונית שלו, ובכלל זה את המערער, כיוון שסדן בחר שלא לשתפם בקואליציה, למרות הסכם שנעשה בין סדן לבין סיעת ש"ס לפני הבחירות. למניע פוליטי זה התווסף מניע כלכלי, אשר הוביל את אותם גורמים לנסות ולהביא להפלת סדן והקואליציה שלו, וזאת בעקבות אישורה של עסקת קרקעות גדולה שהיה להם ענין בסיכולה. המערער טוען, כי בשל קיומם של אותם מניעים, עשו חברי סיעת ש"ס בחדרה שימוש באמצעים שונים, לרבות אמצעי אלימות וסחטנות פוליטית, אולם בית המשפט התעלם מכך. כן טוען המערער, כי לגורמים שונים בסיעת ש"ס היה מניע אישי להביא להפלתו, וזאת מאחר שהעיד נגד סיעת ש"ס בהליך מינהלי שניהלה הסיעה בניסיון לכפות על סדן את צירופה לקואליציה, וכיוון שסירב לשבת באותה קואליציה יחד עם סמי לוי, יו"ר הסיעה.

בהמשך, טען המערער כי בית המשפט קמא לא נתן משקל ראוי לעובדה כי תורג'מן הוא אשר דרש את הזמנתו של המערער לפגישה האחרונה שהתקיימה עימו, אף כי קודם לפגישה זו לא היתה למערער מעורבות בענין זה. לטענתו, תורג'מן הדיח

אותו באופן אקטיבי לבצע עבירה, כאשר גרם בעורמה לבואו לאותה פגישה, וכאשר העלה מיוזמתו בקשות שונות. אלמלא תורג'מן עשה כן, המעשים המיוחסים לו בכתב האישום לא היו מתרחשים.

19. על כל אלה, מוסיף המערער וטוען, שגה בית המשפט קמא כאשר התעלם ממרבית מחדלי החקירה שפורטו בפניו, וכאשר לגבי יתרתם קבע כי הם אינם מקימים טענה של "הגנה מן הצדק". לדבריו, חוקרי המשטרה היו מודעים למעורבותם של גורמים שונים מסיעת ש"ס ברקע פעילותו של תורג'מן, אך בחרו שלא לחקור ענין זה. כמו כן, המשטרה לא בדקה את אמיתות העובדות הראשוניות שתורג'מן מסר במשטרה, בנוגע לתפקידים אשר הוצעו ליהושע בתמורה להצטרפותו לקואליציה, ולא נגבתה ממנו עדות ראשונית בעת הגעתו, או במהלך החודש וחצי הראשונים להפעלתו. מחדלים נוספים נתקיימו, כך לטענת המערער, בדרך הפעלתו של תורג'מן, ובכלל זה, לא נרשמו מזכרים בנוגע לתקריות שונות שבהן היה מעורב, ובמיוחד התקרית בה צוייד תורג'מן במכשיר הקלטה לצורך הקלטת פגישה עם סדן ויהושע, אך המכשיר פעל רק בדרך לפגישה וממנה, ולא במהלך הפגישה עצמה.

20. על יסוד כל אלה טוען המערער, קמה לו טענת "הגנה מן הצדק" ביחס למעורבותו באישום השלישי, ועל כן יש להורות על ביטול אישום זה. לדבריו, קיומו של הליך פלילי באישום זה כרוך בפגיעה חריפה בתחושת הצדק וההגינות, אשר לא ניתן לרפאה אלא על ידי ביטולו של האישום.

21. לאור מכלול טיעונים אלה, טוען המערער כי יש לזכותו מהרשעותיו, הן בנוגע לאישום הראשון והן בנוגע לאישום השלישי.

תשובת המדינה

22. לטענת המדינה, דין ערעור זה בענין הכרעת הדין להידחות. לגישה, הפער בין המעשים שיוחסו למערער בכתב האישום, לבין העובדות בהן הורשע בסופו של יום בבית המשפט המחוזי הוא זניח, ואין בו כדי להצדיק את זיכוי מן האישומים. הפער המסוים הקיים בין עובדות האישום לעובדות ההרשעות מצביע דווקא על כי בית המשפט קמא הקפיד הקפדה יתירה בבחינת הראיות, והרשיע את המערער רק כאשר הדבר נתמך בראיות מבוססות ומהימנות.

23. בכל הנוגע לטענותיו העובדתיות של המערער, טוענת המדינה כי לא עלה בידי להצביע על עילה המצדיקה התערבות ערכאת ערעור בקביעותיו העובדתיות של בית המשפט קמא ובמסקנותיו. המדינה מתייחסת בתשובתה לטענות העובדתיות שהעלה המערער ודוחה אותן אחת לאחת, תוך שהיא מציינת כי הן הועלו כבר בבית המשפט קמא והוכרעו על ידו. כך, למשל, מציינת המדינה, כי בניגוד לטענת המערער בדבר מעורבותו השולית בהסכמים עם אנגל ועם תורג'מן, בית המשפט קמא קבע, כי המערער היה שותף מלא להסכמים אלה, תוך שהוא מבסס את קביעתו, בין היתר, על דברים שאמרו המעורבים במהלך חקירתם במשטרה, ועל תמלילי הקלטות סמויות. כן מציינת המדינה, כי טענתו של המערער בדבר חוסר מודעותו לקיומם של שני הסכמים עם אנגל, האחד גלוי והשני חסוי, נדחתה בבית המשפט קמא, אשר מצא אותה כלא מהימנה. כן נדחתה טענתו לפיה לא היה מודע לכך שסדן ואנגל לא ייחסו כל משמעות לתנאי של איחוד הסיעות אשר נכלל בהסכם. מוסיפה המדינה, כי טענותיו של המערער בנוגע לחקירתו במשטרה נדחו אף הן בידי בית המשפט קמא, אשר בחן אותן, וקבע כי לא מחדלי החקירה והתנהגות החוקרים הם שהביאו את המערער לשמור על זכות השתיקה, אלא עימותו עם אמירותיו בהקלטה סמויה. מעבר לכך, טוענת המדינה כי בית המשפט קמא לא הסיק מסקנות לחובתו של המערער בגין שתיקתו, אלא הצביע על השתיקה רק כאחד הטעמים, מביין טעמים שונים אחרים, אשר הביאוהו לדחיית טענות המערער.

24. כן מבקשת המדינה לדחות את טענת המערער, לפיה הוא לא היה צד להסכם עם אנגל, וכי על כן לא היה חייב בפרסומו. כן יש, לגישה, לדחות את הטענה, לפיה חובת פרסום ההסכם חלה רק על הסכם שנחתם לפני הבחירות המוניציפאליות. לדבריה, לשון החוק ותכליתו מובילים למסקנה כי חובת הפרסום חלה גם על הסכמים שנחתמו לאחר הבחירות, שכן סעיף 45 לחוק הרשויות המקומיות עוסק, בין היתר, בהסכמים ל"צירוף חברי מועצה אחרי כינון מועצה" ובהסכמים ל"מינוי סגן ראש מועצה", אשר נערכים, ככלל, לאחר היוודע תוצאות הבחירות למועצה. חובת פרסום ההסכמים, על פי תכליתה, מתלווה לזכות הנתונה לאזרח להשתתף בבחירות המוניציפאליות, על ידי מתן אמצעי פיקוח ובקרה לציבור, בין היתר, על ידי הבטחת שקיפות ההסכמים הנערכים על ידי נבחריו. בענין זה, אין הבדל אם מדובר בהסכמים הנערכים טרם הבחירות, או אחריהן.

25. בנוגע לאישום הראשון מוסיפה המדינה וטוענת, כי נוסח ההסכם עם אנגל מלמד בבירור כי מדובר בהסכם למתן שוחד ולא בהסכם קואליציוני לגיטימי, באשר

ההבטחות שבסעיפים 5 ו-6 להסכם הינן הבטחות שמטרתן הדומיננטית היא להעניק טובת הנאה חומרית לאנגל בכשירותו האישית, דבר העונה להגדרת שוחד.

26. אשר לאישום השלישי, טוענת המדינה כי לא קמה למערער טענה של "הגנה מן הצדק", ובכל מקרה, לא במידה המצדיקה את ביטולו של אישום זה, או את זיכויו של המערער ממנו. המדינה מתייחסת לקביעותיו של בית המשפט המחוזי, לפיהן המערער אמנם נכנס למשא ומתן עם תורג'מן לאחר שזה ביקש להזמין לפגישה, אך בעת שנכנס למשא ומתן כבר היה המערער מודע מקודם לפחות לחלק מההבטחות שניתנו לתורג'מן, ובמהלך הפגישה נטל חלק אקטיבי בשכנועו של תורג'מן להצטרף לקואליציה תמורת טובות הנאה אישיות. קביעות אלה מובילות למסקנה כי אין מדובר במקרה זה בסוכן מדיח שגרם לסיבוכו של אדם תמים בפלילים, אלא באדם שהיה מעורב בביצוע העבירות עוד בטרם נכנס הסוכן המשטרתי לתמונה. מסקנה זו מתחזקת, כך לטענת המדינה, גם נוכח מעורבותו של המערער באירועים המפורטים באישום הראשון לכתב האישום, אשר קדמו בזמן לאירועים המפורטים באישום השלישי ומצביעים על מסכת רחבה יותר של מעשי שחיתות שלטונית. גם את טענות המערער בדבר המניעים הפוליטיים, הכלכליים והאישיים אשר הניעו את תורג'מן בפעולותיו כסוכן בפרשיה, יש לדחות, לדברי המדינה. גם אילו היתה מתקבלת הטענה בדבר מניעיו הפסולים של תורג'מן, גם אז לא היה בכך כדי להביא לזיכוי של המערער מההרשעה באישום השלישי, שבמסגרתו הוכחה עבירת השוחד מעל לספק סביר. לעמדת המדינה, על בית המשפט לבחון בכל מקרה את הראיות לביצוע עבירות שחיתות, ולא את המניע של חושף השחיתות, אף שיש להתייחס במלוא הזהירות לעדותו של מי שיש לו אינטרס בנושא העומד להכרעה. במקרה זה, בית המשפט היה ער לזהירות בה לנקוט ביחס לעדותו של תורג'מן, והרשיע את המערער תוך הסתמכות נרחבת על ראיות ממקורות אחרים.

27. לאור כל אלה, טוענת המדינה, כי הגשת כתב האישום וניהול ההליך הפלילי בענין זה אינם עומדים בסתירה לעקרונות הצדק וההגינות המשפטית. מעבר לכך, אפילו היה נקבע כי התקיימה במקרה זה הכשלה והדחה לעבירה של אזרח תמים וישר, הרי, שלכל היותר, היה בכך אולי כדי להצדיק הקלה בעונשו של המערער, להבדיל ממתן פטור גורף מאחריות פלילית למערער בגין המעשים המיוחסים לו באישום השלישי.

הערעור על הכרעת הדין

28. הערעור על הכרעת הדין ניתן לחלוקה למספר חטיבות: טענות כנגד ממצאים וקביעות עובדתיות, וכן בענין מהימנות עדים; טענות בדבר השפעת אי הוכחתן של עובדות מסוימות המפורטות באישומים על ההרשעה; העדר התקיימותם של מרכיבי עבירת מתן השוחד באישום הראשון ובאישום השלישי, הן ביחס ליסודות העובדתיים, והן ביחס ליסוד הנפשי; העדר התקיימות האלמנטים של העבירה בדבר אי פרסום הסכמים; טענת "הגנה מן הצדק" ביחס לאישום השלישי, וטענות בדבר פגמים בחקירה. נתייחס לטענות אלה אחת לאחת.

ממצאי עובדה ומהימנות

29. חלק ניכר מטיעוני המערער נסבו על קביעות עובדה וממצאי מהימנות שנקבעו בהכרעת הדין. בכלל זה טוען המערער, כי לא היה מודע לקיומם של שני הסכמים עם אנגל – האחד גלוי והשני חסוי, כי לא לקח חלק בניסוח ההסכם עם אנגל, כי לא היה שותף למגעים עם תורג'מן עד הפגישה האחרונה עמו, וכי לא שמר על זכות שתיקה, אלא בעקבות יחס קשה שקיבל מהחוקרים, ועקב המלצת בא-כוחו.

30. כלל הוא כי אין מקום להתערב בקביעות עובדה וממצאי מהימנות של הערכאה הדיונית אלא במקרים יוצאי דופן, בהם ניכר כי בית המשפט שגה בהערכת הראיות ובהסקת המסקנות מהן (ע"פ 9352/99 יומטוביאן נ' מדינת ישראל, פ"ד נד(4) 632, 643-644 (2000); ע"פ 6411/98 מנבר נ' מדינת ישראל, פ"ד נה(2) 150, 165 (2000); ע"פ 6916/06 אטיאס נ' מדינת ישראל, פסקאות 5-6 (לא פורסם, 29.10.2007) (להלן – ענין אטיאס); ע"פ 10996/03 נרקיס נ' מדינת ישראל, פסקה 9 (לא פורסם, 27.11.2006); ע"פ 332/01 מדינת ישראל נ' שבט, פ"ד נז(2) 496, 542-543 (2003) (להלן – ענין שבט)). המערער לא הצביע על טעות שנפלה בהכרעת הדין בקביעת העובדות, מה גם שניתוח החומר העובדתי בידי בית משפט קמא ראוי לציון מיוחד במידת ההעמקה, הפירוט והניתוח שנעשה בו. בית המשפט ביסס את קביעותיו על הסכמים וטיוטות הסכמים שערכו המערער ושותפיו לעבירות, על הודעותיהם במשטרה, אותן העדיף על פני עדותם בבית המשפט, וכן על תמלילים של פגישות שנערכו בין המעורבים, אשר הוקלטו ללא ידיעתם. המסקנות שהסיק בית המשפט מחומר הראיות עולות במישורין מן

הנתונים שהונחו בפניו, ומתיישבות עם ההגיון והשכל הישר. אין מקום להתערב בהן ולשנותן.

31. אשר לאישום הראשון, בית המשפט קמא קבע כי המערער היה שותף מלא להסכם עם אנגל, וההסכם גובש ונחתם בידי סדן, אנגל והוא עצמו. מטבע הדברים, הוא היה מודע לפרטי ההסכם, והיה שותף פעיל בשלבים הסופיים של גיבושו (עמ' 62 להכרעת הדין). המעורבות של המערער עולה, בין היתר, מחתימתו כערב להסכם, ומהמעקב שערך אחר ביצועו (ת/14, בעמ' 7). הוא חתם כערב על ההלוואה שסדן התחייב לפרוע, והביא ערבים נוספים (ת/14, בעמ' 4). בחקירתו, אישר המערער כי היה שותף להסכם עם אנגל "וסגר דברים" (ת/15, בעמ' 3). בית המשפט התבסס גם על הודעותיו של אנגל במשטרה בהן סיפר על חלקו של המערער במשא ומתן ובניסוח ההסכם (ת/30, בעמ' 7). גם מעדותו של אנגל בבית המשפט עולה מעורבותו של המערער (עמ' 764 לפרוטוקול). מהודעותיו של סדן במשטרה עולה כי המערער הוביל את המשא ומתן עם אנגל, ניסח את ההסכם, והגה את הרעיון להפקידו אצל הרב ארנברג כדי להשאירו חסוי (ת/9, בעמ' 12). סדן הדגיש את האינטרס של המערער לצרף את אנגל לקואליציה כדי שהוא יקבל את משרת ממלא מקום ראש העיר (ת/11, בעמ' 14). בצדק דחה בית המשפט קמא את טענת המערער כי לא היה מודע לכך שהיה הסכם גלוי וחסוי, בתורת מי שהיה שותף ומעורב בניסוח ההסכם וערב לו, כאשר כל השותפים אישרו שידעו על שני נוסחים – גלוי וסמוי. אי האמינות בטענה כי לא ידע על שני נוסחים בולטת על פניה, ואינה מתיישבת עם הגיונם של הדברים.

32. בית המשפט דחה גם את טענתו של המערער לפיה בסעיף 5 להסכם החסוי נשוא האישום הראשון היתה כוונה לבחון את חוקיות מתן המשרה לאנגל תמורת הצטרפות לקואליציה, וקבע כי הכוונה באותה הוראה היתה לבחון רק את היבט ניגוד העניינים בין המשרה המוצעת לבין החברות במועצה (עמ' 36 להכרעת הדין). ואכן, חוות הדעת המשפטית התייחסה רק לשאלה זו (ת/58).

אין ממש גם בטענת המערער כי לא הוכח קשר סיבתי בין ההתחייבות למצוא משרה לאנגל, לבין הצטרפותו לקואליציה, שכן הא ראייה כי לא קיבל בסופו של דבר כל משרה. בית המשפט קמא דחה טענה זו, והסתמך על הודעתו של אנגל (ת/29) והודעתו של סדן (ת/10), בהן אישרו כי התנאי בסעיף 5 להסכם היה אכן תנאי להצטרפות אנגל לקואליציה. ואמנם, נעשו מאמצים לבדוק אם ניתן לתת לאנגל תפקיד של גזבר איגוד ערים של שירותי הכבאות בחדרה. העובדה כי בפועל לא קיבל משרה, אינה מקהה את טיבו של התנאי, שאמור היה להתממש בשלב כלשהו.

33. אשר לטענת המערער כי הניח שכיסוי ההלוואה לאנגל בידי ראש העיר אמור להיות במסגרת איחוד סיעות – קבע בית המשפט קמא כי רעיון איחוד הסיעות היה מצג כוזב שהמערער ושאר המעורבים היו שותפים לו. לשון הוראת ההסכם אינה מתיישבת עם טענת המערער, ולו מן הטעם שמנוסח ההסכם עולה כי סדן התחייב באופן אישי לפרוע את ההלוואה (עמ' 50 להכרעת הדין), ואמנם, הוא אסף תרומות באופן אישי כדי לכסות את חובות סיעתו של אנגל. בית המשפט מצא כי בנסיבות הענין לא היתה כוונה כי הסיעה המאוחדת היא שתפרע את ההלוואה, אלא סדן יפרע אותה באופן אישי. מסקנה זו מתיישבת גם עם העובדה כי הוראה זו נותרה חסויה, ולא היתה גלויה בפני אנשי סיעתו. דברי אנגל בהודעתו (ת/29) תומכים בכך שסדן נטל אחריות אישית בענין זה, וכך עולה גם מהודעת סדן עצמו (ת/3, בעמ' 6). אין, אפוא, יסוד להתערב במסקנת בית המשפט קמא לפיה הטענה בדבר כיסוי החוב של סיעתו של אנגל במסגרת החלטה בדבר איחוד סיעות אינה אמיתית, והיא נועדה לחפות על הסדר שונה שבו סדן יפרע את ההלוואה באופן אישי, והצדדים היו מודעים לאי חוקיותו.

השפעת אי הוכחת עובדות מסוימות שיוחסו למערער בכתב האישום על הרשעתו

34. המערער טוען, כי בית המשפט לא נתן משקל ראוי לעובדה כי חלק מהדברים שיוחסו לו בכתב האישום, לא הוכחו בסופו של יום. לטענתו, הדבר צריך היה להביא לזיכוי.

35. העובדות שלא הוכחו הן אלה:

(1) כתב האישום ייחס למערער באישום הראשון השגת הלוואה עבור אנגל בתנאים נוחים, ועובדה זו לא הוכחה. המדינה הסכימה כבר בשלבים הראשונים של ניהול המשפט כי עובדה זו לא התבססה בראיות. עם זאת, המערער היה שותף מלא למתן יתר ההבטחות למתן טובות הנאה אישיות לאנגל שבאו לידי ביטוי בהסכם.

(2) ביחס לאישום השלישי, בית המשפט קבע כי המערער לא היה שותף למתן הבטחה לתורג'מן כי אחד מבניו ישובץ בעבודה ככבאי; נקבע, עם זאת, כי המערער היה שותף למתן כל יתר ההבטחות לתורג'מן.

(3) בית המשפט קבע, כי לא הוכח כי תורג'מן אמור היה לקבל את המקדמה על חשבון הסך 150,000 ₪ שהובטח לו במהלך הפגישה בה נעצרו המערער ושותפיו. עם

זאת נקבע, כי היתה כוונה לשלם לו את המקדמה בהמשך אותו יום, אלא שהמטרה פשטה על מקום המפגש, וסיכלה את המשכו.

36. הפער העובדתי עליו מדבר המערער בין מה שיוחס לו בכתב האישום, לבין העובדות שיוחסו לו והוכחו על פי קביעות פסק הדין, הוא שולי, ואינו עומד בכל יחס לעובדות המרכזיות המוכחות בעניינו, הן באישום הראשון והן באישום השלישי. העדר ההוכחה של העובדות האמורות הוא בבחינת "טיפה בים" ביחס להיקף העובדות שהוכחו ביחס לשני האישומים, ואין בכך כדי להשפיע כהוא זה על הרשעת המערער. בית המשפט קמא הקפיד לציין כי הרשעותיו של המערער אינן מתייחסות לעובדות מסוימות שנטענו באישומים אך לא הוכחו, אולם אין לכך השלכה על עצם ההרשעות שנתבססו בתשתית ראייתית מלאה ומבוססת.

עבירות השוחד בהסכם קואליציוני

37. טוען המערער, כי במישור המושגי, אין מקום לקביעה כי הבטחת משרות לנבחרי ציבור בהסכם קואליציוני מהווה מתן שוחד, מה גם שבמקרה זה ההבטחה למשרה לא נתממשה. אין ממש בטענה זו.

יסודות העבירה של מתן שוחד

38. סעיף 290 לחוק העונשין קובע:

"290. לקיחת שוחד

(א) עובד הציבור הלוקח שוחד בעד פעולה הקשורה בתפקידו, דינו – מאסר שבע שנים.
 (ב) ..."

סעיף 291 לחוק משווה נותן שוחד ללוקח שוחד, בקובעו:

"291. מתן שוחד

נותן השוחד דינו כדין לוקח השוחד, אלא שהעונש שהנותן צפוי לו הוא מחצית העונש האמור בסעיף 290."

נבחרי ציבור נחשבים "עובדי ציבור" על פי הגדרת "עובד ציבור" בסעיף 34כד (ס"ק (10) להגדרה) בחוק העונשין.

39. העבירה בה הורשע המערער היא מתן שוחד על פי סעיף 291 לחוק העונשין, המשווה נותן שוחד ללוקח שוחד. לעבירה זו מצטרף האישום בעבירה על סעיף 294(ב) לחוק העונשין, הקובע: "המציע או המבטיח שוחד, אף שנדחה, כמוהו כנותן שוחד".

עבירת השוחד היא עבירה התנהגותית שהיסוד העובדתי בה מורכב משלושה מרכיבים: ראשית, נדרש כי נוטל השוחד יהיה עובד ציבור; שנית, המתת הניתן לעובד הציבור הוא כל טובת הנאה שניתן לראותה כאסורה בהתאם לערך המוגן העומד ביסוד העבירה; שלישית, נטילת המתת נעשית בעבור פעולה הקשורה בתפקידו של עובד הציבור (ענין אטיאט, פסקה 10; ע"פ 150/88 לושי נ' מדינת ישראל, פ"ד מב(2) 650 (1988)). הדגש במתת אינו משתקף בהכרח בערכה החומרי של ההטבה, בין מבחינת הנותן ובין מבחינת המקבל, אלא בהנאה הגלומה בה מן הבחינה האובייקטיבית (ע"פ 4148/96 מדינת ישראל נ' גנות, פ"ד נ(5) 367 (1996); ענין אטיאט, פסקה 10).

היסוד הנפשי בעבירת השוחד מחייב מחשבה פלילית מסוג מודעות בפועל (או לפחות עצימת עיניים) ליסודות העובדתיים של העבירה, קרי – לטיב המעשה (מתן שוחד בעת פעולה הקשורה בתפקיד) ולקיום הנסיבות הרלבנטיות (היות מקבל המתת עובד ציבור). אין צורך בקיום מודעות בנותן השוחד להשלכות המשפטיות של המעשה. כאשר מדובר בנותן שוחד, העבירה מושלמת גם אם הצד השני, מקבל המתת, חף מכוונה פלילית, בין מאחר שלא היה מודע לקיום הכוונה לשחדו, ובין שהיה מודע לה, אך לא סיפק כל תמורה לשוחד (ענין אטיאט, פסקה 32). אין הכרח, אפוא, בהדדיות בקיום היסוד הנפשי בין נותן השוחד למקבלו (ע"פ 244/57 מרגולין נ' מדינת ישראל, פ"ד לב(2) 127 (1978); על משמעותה של חזקת המודעות לקיום היסוד הנפשי בנותן השוחד או במקבלו ראו: ע"פ 8027/04 אלגריטי נ' מדינת ישראל, פסקה 15 (לא פורסם, 23.2.2006) (השופטת חיות) (להלן – ענין אלגריטי)). משהוכחו היסודות העובדתיים של עבירת מתן השוחד, יש לשקול אם להחיל את חזקת המודעות, וככל שנעשה בה שימוש, די בקיום ספק באשר למודעות הנאשם לאחד ממרכיבי היסוד העובדתי בעבירה כדי להפריכה (ע"פ 5083/08 בניזרי נ' מדינת ישראל, פסקה 51 (לא פורסם, 24.6.2009) (להלן – ענין בניזרי)).

40. עבירת ההצעה למתן שוחד אינה נפוצה כעבירת נטילת השוחד, אולם גם עבירת ההצעה למתן שוחד נכללת בהגדרה הגמישה של עבירת השוחד על שתי פניה – נתנה וקבלה של שוחד, שנועדה לבער את תופעת השחיתות בשירות הציבורי (רע"פ

5905/98 רונן נ' מדינת ישראל, פ"ד נג(1) 728, 736 (1999) (להלן – ענין רונן)). הצעה לתת שוחד לעובד ציבור יש בה מן השחיתות גם אם השוחד בפועל לא ניתן, ואפילו אם בשעה שהוצעה ההצעה, לא היתה כוונה לתיתו (ענין רונן, בעמ' 740-739). הפיתוי הנעוץ בהצעת השוחד הוא עצמו עלול להניע את עובד הציבור לבצע פעולה אסורה שדבק בה כתם של שחיתות. העבירה מתמקדת בעובד הציבור ובצורך להגן עליו מפני העמדתו בניסיון הפיתוי. מכאן כי הצעה לעובד ציבור שמשמעותה העמדתו בפיתוי לבצע פעולה תמורת שוחד, יש לראותה כ"הצעה" אסורה למתן שוחד במובנו של סעיף 294(ב) לחוק העונשין.

41. האיסורים הפליליים על מתן שוחד ונטילתו נועדו להבטיח את תקינות התנהלותם של מוסדות השלטון והגופים הציבוריים. תכליתם לבער את נגע השחיתות, ממנה נשקפת סכנה לחברה ולסדרי הממשל. השחיתות במוסדות הציבור מערערת את אמון האזרח בזרועות השלטון ובמערכות הציבוריות, ופוגעת ביציבות החברתית. החומרה המיוחדת המיוחסת לעבירות מתן ונטילה של שוחד משתקפת בעונש המירבי החמור שנקבע להן, וכן ברוחב ובגמישות המאפיינים את הגדרת העבירות (ענין אטיאס, פסקה 7).

הצעת שוחד במסגרת הסכם קואליציוני

42. הסכם קואליציוני הוא תופעה מקובלת במציאות הפוליטית בישראל, הן בגדרו של השלטון המרכזי, והן ברשויות המקומיות (בג"צ 5138/93 נחום נ' לב, פ"ד מח(5) 630, 637 (1994) (להלן – ענין נחום)). הסכמים פוליטיים, והסכמים קואליציוניים בכלל זה, מתקיימים בישראל לאורך שנים, והם פועל יוצא של צורת השלטון הנוהגת, המתבססת על משטר רב-מפלגתי (בג"ץ 306/05 סיעת המפד"ל בכנסת נ' ממשלת ישראל, פסקה 10 (לא פורסם, 21.8.2005) (להלן – ענין סיעת המפד"ל); עע"מ 5042/01 זיד נ' פארס, פ"ד נו(3) 865 (2002)). אף שהביקורת השיפוטית על הסכמים פוליטיים היא צרה מטבעה, היא מתקיימת במצבים שבהם ההסכם נגוע באי חוקיות, בניגוד לתקנת הציבור או במאפיינים אחרים של שחיתות ופגיעה בטוהר המידות (בג"ץ 5364/94 ולנר נ' יו"ר מפלגת העבודה, פ"ד מט(1) 758, 781-782 (1995)). כך, למשל, הסכם קואליציוני שבו הובטחה תמיכת סיעה פרלמנטרית בממשלה תמורת הבטחה שלא לבצע חקירה משטרתית בענין פלוני, או שלא להעמיד לדין חשוד אלמוני, בוטל בשל היותו נוגד לתקנת הציבור.

בפרשת ז'רד'בסקי מנה השופט ברק את הטעמים המצדיקים פסילת הסכם

פוליטי:

"אותם עקרונות עצמם, הנותנים תוקף להסכם הפוליטי, הם גם הקובעים כי ההסכם לא יתפוס, אם כריתתו, תוכנו, מטרתו או המשך ביצועו סותרים את תקנת הציבור. כוחו המחייב של ההסכם הפוליטי נשען על תקנת הציבור. משנופלת משענת זו, נופל עמה גם ההסכם הפוליטי. על כן, הסכם פוליטי שתוכנו נוגד את תקנת הציבור – בין במועד עריכתו ובין במועד שלאחר עריכתו – בטל הוא. כך, למשל, הסכם קואליציוני, שבו הובטחה תמיכתה של סיעה פרלמנטרית בממשלה תמורת הבטחה שלא לבצע חקירה משטרתית בענין פלוני או שלא להעמיד לדין חשוד אלמוני או ליתן חנינה לשפוט פלמוני, הינו הסכם הנוגד את תקנת הציבור ועל כן בטל" (בג"ץ 1635/90 ז'רד'בסקי נ' ראש הממשלה, פ"ד מה(1) 749, 845 (1991) (להלן – ענין ז'רד'בסקי) (ההדגשה אינה במקור)).

43. על אחת כמה וכמה כך הוא, כאשר ההסכם הפוליטי טומן בחובו עבירה פלילית של מתן ונטילה של שוחד. הסכם פוליטי שמתלווה לו הבטחה למתן טובת הנאה חומרית כגורם בהסכמה הפוליטית, הינו פסול מעיקרו:

"מתן טובת הנאה כספית בתחום היחסים הפוליטיים, כגורם לקבלת השלטון או לנתינתו, פגום ופסול הוא, ואין נפקא מינה בין טובת הנאה כספית אישית לבין טובת הנאה כספית לגוף פוליטי בתורת שכזה" (ענין ז'רד'בסקי, בעמ' 811).

44. בעוד הסכמה לחלוקת תפקידים במסגרת הסכם קואליציוני אינה נחשבת לפסולה בתורת שכזו, הבטחת טובת הנאה חומרית לאדם או לגוף פוליטי בתמורה להסכמה פוליטית כזו או אחרת הינה פסולה בתכלית. על הבדל משמעותי זה בין הסכם פוליטי כשר להסכם פוליטי בלתי חוקי עמד בית המשפט בפרשת נחום (הנשיא שמגר, בעמ' 638):

"דומה, כי הבחנה מדוייקת יותר יכולה להיות זו המבדילה בין הסכם בדבר הסדר חלוקת התפקידים ברשות המבצעת או ברשות המקומית ותו לא, לבין הסכם... שהמוקד שלו הוא הבטחת משכורת, יהיה התפקיד שיהיה עילת תשלום אשר יהיה" (ההדגשה אינה במקור; ראו גם ענין טיעת המפד"ל, פסקאות 10 עד 13).

45. שילוב הבטחות והענקות של טובות הנאה חומריות אל תוך תחום היחסים הפוליטיים מהווה סימן היכר לא רק לקיום ניגוד עניינים, אלא לשחיתות של ממש (בג"ץ 1523/90 לוי נ' ראש הממשלה, פ"ד מד(2) 213, 215 (1990));

"אין קונים שלטון בכסף. קואליציה אסור לבנות בהענקת טובות הנאה חומריות למרכיביה... התנאת תמיכה בשלטון תמורת טובת הנאה ליחיד או לטיעה התומכת בשלטון – אסורה היא" (ענין ז'רז'בסקי, בעמ' 851 (השופט ברק) (ההדגשה אינה במקור)).

46. אכן, חלוקת תפקידים ומשרות בהסכם קואליציוני אינה פסולה כשלעצמה כשהיא משמשת אמצעי למימוש מצע הסיעה, ונועדה לקידום אינטרס הבוחרים. אולם, כאשר לתחומי ההסכמה הפוליטית משתלבת הבטחה למתן טובת הנאה חומרית מיוחדת בעבור ההצטרפות לקואליציה, שתכליתה להביא לחיזוק כוחו הפוליטי של נותן ההבטחה, כי אז נלווים להבטחה כזו סממנים של קניית שלטון בכסף, העלולים לעלות כדי מעשי שחיתות הגובלים בעבירת מתן שוחד (השופט זמיר בענין נחום, עמ' 645-646).

מן הכלל אל הפרט

47. אשר לאישום הראשון נקבע, כי הובטח לאנגל במסגרת ההסכם, בנוסף לשורה של תפקידים ציבוריים, גם תפקיד בשכר בהיקף של חצי משרה בתשלום בסך 10,000 ₪ למשך 5 שנים. כן הובטח לו כי ראש העיר יפעל באופן אישי לכיסוי חובות סיעתו בסך 150,000 ₪. ברי, כי המשרה שהובטחה לאנגל במסגרת ההסכם הקואליציוני היא שוות כסף ומהווה טובת הנאה אסורה, והוא הדין בהבטחה לכסות את חובות סיעתו. סיעתו של אנגל קיבלה עד לפתיחת החקירה המשטרית 64,000 ₪, וזה היה אך חלק מהסכום שהובטח עבור ההצטרפות של אנגל לקואליציה.

אשר לתורג'מן באישום השלישי, לו הובטחו טובות הנאה שונות עבור הצטרפותו לקואליציה, ובכלל זה – קבלת בנו לעבודה באיגוד ערים לכיבוי אש, רכישת מזון מעיסקי בנו האחר, ורהיטים מבין נוסף, וכי ישולם לו סך 150,000 ₪. ההבטחות עוגנו בטיוטת הסכם שלא הבשילה להסכם סופי, אולם נקבע כי הייתה למעורבים כוונה לממש את ההבטחות הללו.

ברי, כי הבטחות אלה של המערער וחבריו, הן לאנגל והן לתורג'מן, מהוות עבירות של מתן שוחד אשר ניתן במסגרת הסכמים פוליטיים שנועדו להניע את

הניצעים להצטרף לקואליציה, ולחזק בכך את כוחו הפוליטי של סדן, ראש העיר. אלה הם הסכמים והבטחות הנגועות בשחיתות שלטונית, ויש בהם משום קנייה של כוח פוליטי-שלטוני בכסף ובטובות הנאה חומריות. אין מדובר בהסכמים פוליטיים לחלוקת משרות, אלא בהסכמים והבטחות שנועדו לרכוש את הסכמת הניצעים בתורת נבחר ציבור להצטרף לקואליציה העירונית כדי לחזקה תמורת טובות הנאה לסוגיהן. מתקיימות בהסכמים אלה עבירות של מתן שוחד, שהמערער מעורב בהן, כפי שנקבע בפסק הדין קמא.

חקירת המערער

48. המערער טען כי החקירה בעניינו היתה לקויה בכך שלא היתה התחשבות מספקת במצבו הבריאותי, והחוקרים נהגו בו בדרך מעליבה ופוגענית, והטעו אותו על ידי השמעת קטעים מהאזנות הסתר, תוך הוצאת דברים מהקשרם, והיתנו את המפגש שלו עם עורך דינו בכך שיחזור בו משתיקתו בחקירה.

49. בית המשפט קמא דן בטענות אלה לעומקן, ודחה אותן במישור העובדתי. הוא השתכנע כי גרסתו של המערער במשטרה הובאה בצורה מלאה ורצינית (עמ' 15 להכרעת הדין). אשר לזכות השתיקה, הובהר בהכרעת הדין כי עיון בהודעות המערער במשטרה מלמד כי ההישענות על זכות השתיקה החלה לאחר שהמערער עומת עם אמירותיו בהקלטה הסמויה ולא קודם לכן (ת/15) (עמ' 21 להכרעת הדין). ניתן להסיק מכך כי לא היה לשתיקתו קשר עם התנהגות המשטרה.

50. בנסיבות אלה, אין לקבל את טענות המערער כי נפלו כשלים בחקירת המשטרה.

ההרשעה בעבירה של אי פרסום הסכמים

51. המערער הורשע בעבירה של אי פרסום ההסכם עם אנגל כנדרש על פי חוק הרשויות המקומיות. הוא טען כי לא היה צד להסכם עם אנגל, ולכן לא היה חייב בפרסומו של ההסכם. מכאן, לטענתו, שהרשעתו בעבירה של אי פרסום ההסכם אינה יכולה לעמוד.

52. טענה זו אין בה ממש.

משהוכח כי המערער היה שותף מלא להסכם עם אנגל, ואף היה ערב לו, אין לקבל את הטענה כי לא היה חייב בפרסומו מהטעם שלא היה צד לו.

53. כן נטען, כי לא היתה על המערער חובת פרסום ההסכם מאחר שהוראת סעיף 45א לחוק הרשויות המקומיות, המטילה חובת פרסום, מדברת בהסכמים שנחתמו לפני הבחירות המוניציפליות בלבד, ולא בהסכמים שנחתמו לאחר הבחירות. גם דין טענה זו להידחות.

54. הוראת חוק הרשויות המקומיות בענין פרסום הסכמים קובעת כדלקמן:

”45א. פרסום הסכמים

(א) נעשה הסכם בכתב בין סיעות, בין חברי מועצה מסיעות שונות או בין חבר מועצה לבין סיעה, בקשר לאחד מאלה:

- (1) בחירת ראש רשות מקומית;
  - (2) הרכבה הסיעתי של מועצת רשות מקומית;
  - (3) צירוף חברי מועצה אחרי כינון המועצה;
  - (4) מינוי סגן ראש המועצה,
- ימסרו הצדדים את נוסחו המלא למזכיר הרשות המקומית, תוך שלושה ימים מיום החתימה ולא יאוחר מ-48 שעות לפני יום הבחירות, הצגת המועצה או הצבעת הדחה של חבר מועצה או של ראש רשות, לפי הענין, והמזכיר ימסור את הנוסח האמור לחברי המועצה תוך 24 שעות מהמועד שבו נמסר לו ההסכם.

(ב) במנין הימים והשעות האמורים בסעיף קטן (א), לא יבואו בחשבון ימי מנוחה או שבתון על פי חיקוק.”

55. תכלית פרסומם של הסכמים קואליציוניים נועדה לתת בידי אזרח, העומד לממש את זכות הבחירה הנתונה בידיו במועד בחירות קרב, מידע על הסכמים פוליטיים שנכרתו בין הגופים הפוליטיים המתמודדים על הבחירה, קודם לבחירות. אולם מטרת פרסום ההסכמים הפוליטיים אינה מתמצית בכך. חובת הפרסום נועדה גם לתת בידי ציבור הבוחרים אמצעי פיקוח ובקרה על נבחריו גם לאחר הבחירות, בין היתר, בדרך של בחינת תוכנם של הסכמים פוליטיים שנכרתו לאחר הבחירות בנושאים מהותיים להליך הדמוקרטי. השקיפות שבפרסום נותנת בידי הציבור אמצעי פיקוח חשוב על פעולותיהם של נבחרים השלטון. בה בעת, היא מהווה בלם ואמצעי הרתעה כלפי עורכי ההסכמים הפוליטיים, לבל יכללו בהם הוראות בלתי חוקיות או התחייבויות העומדות

בסתירה לתקנת הציבור. חובת הגילוי של הסכמים פוליטיים מתפרשת בהרחבה כדי להשיג את תכליתה, והיא אינה מוגבלת לשלב של טרום בחירות, כטענת המערער.

על חשיבות הפרסום של הסכמים פוליטיים עמד בית המשפט זה בבג"צ 1601/90 שליט נ' פרס, פ"ד מד(3) 353 (1990), ודבריו, אף כי התייחסו להסכמים במישור הפוליטי הכלל ארצי, יפים גם למישור המקומי:

"החובה לגלות הסכמים פוליטיים אינה נעוצה אך בצורך של האזרח לגבש עמדה פוליטית. קיים צורך נוסף ומידי הקשור לתהליך הרכבת הממשלה עצמה... חברי הכנסת, המשתתפים בהצבעה, צריכים לדעת מהן ההתחייבויות אותן נטלו על עצמם מרכיבי הממשלה... לחובת הגילוי היבט נוסף. הידיעה של הצדדים להסכם כי ההסכם ייחשף ברבים, ויהא נתון לביקורת הכלל, משפיעה על עצם תוכנו של ההסכם... חשיפתם של ההסכמים הציבוריים תשפיע על חוקיות תוכנם. היא תאפשר ביקורת ציבורית, ותגביר את אמון הציבור ברשויות השלטוניות, ותחזק את מבנה המשטר והממשל". (השופט ברק, בעמ' 4-363).

56. טענתו של המערער לפיה קיימת חובת פרסום רק ביחס להסכמים שנכרתו בתקופה של טרום-בחירות אינה מתיישבת עם לשונו הברורה והמפורשת של סעיף 45א לחוק, הקובע בס"ק (א)(3) כי חובת הפרסום חלה, בין היתר, על הסכם בכתב בין סיעות, בין חברי מועצה מסיעות שונות, או בין חבר מועצה לבין סיעה, בקשר ל"צירוף חברי מועצה אחרי כינון המועצה". ברור מלשון הוראה זו, כי הוא מתייחס להסכם שנערך לאחר כינון המועצה, ועל הסכם כזה להיות מופקד אצל מזכיר המועצה, שהוא יעבירם לחברי המועצה בתוך 24 שעות. גם מינוי סגן ראש מועצה נעשה בדרך כלל לאחר הבחירות, ולאחר היוודע תוצאותיהן. מכאן, שחובת הפרסום של ההסכם עם אנגל חלה על עניינו.

57. אין מחלוקת כי ההסכם עם אנגל לא פורסם בדרך הנדרשת על פי החוק, ולא היתה כוונה לפרסמו, והדבר היה ידוע למערער. ההסכם הסמוי הופקד למשמרת בעותק אחד אצל הרב ארנברג מחדרה. עריכתו של ההסכם עם אנגל במתכונת גלויה וסמויה, והפקדת עותק אחד בלבד אצל הרב ארנברג, משקפים את מודעותם של המעורבים, והמערער בכללם, לאי החוקיות שדבקה בהתקשרות זו. ברי, כי בנסיבות אלה אי החוקיות והמודעות לה הביאו גם למחדל הפרסום הציבורי הנדרש על פי החוק להסכמים פוליטיים בין סיעות ונבחרים ציבור. מסקנות בית משפט קמא כי המערער עבר

עבירה של אי פרסום ההסכם הן מבוססות, ומעוגנות בראיות וביישום נכון של סעיף העבירה בחוק הרשויות המקומיות.

האישום השלישי – טענת הגנה מן הצדק וטענות נילוות

58. בהקשר לאישום השלישי העלה המערער טענה בעלת אופי של "הגנה מן הצדק", ובגדרה טען כי תורג'מן שימש סוכן מדיח של המשטרה, אשר הדיח אותו למעשה העבירה. לטענתו, הוא הפך להיות שותף למעשי העבירה רק לאחר שתורג'מן הציג את דרישתו לשוחד, ורק בעקבות דרישתו שהמערער יתייבב לפגישה עימו ועם יתר המעורבים, שבמהלכה פשטה המשטרה על המקום. כן נטען, כי מניעיו של תורג'מן שכוונו להפללת המערער ושותפיו, היו פסולים, ונבעו ממניעים אישיים ופוליטיים. לפיכך, היה מקום כי בית המשפט יבחן סוגיה זו, וככל שטענותיו היו מתבססות בעובדות, ראוי היה כי יזוכה מן האישום השלישי.

טענת מניעים פסולים לתורג'מן ומשמעותה ביחס להרשעה

59. בית המשפט קמא לא ראה להידרש לטענה הנילוית שהושמעה מפי המערער, הנוגעת למניעיו הפסולים של תורג'מן (עמ' 125 להכרעת הדין). עם זאת, הוא ראה להידרש לסוגיית "הסוכן המדיח", שהיא טענתו העיקרית של המערער בהקשר זה. בדין נמנע בית המשפט קמא מלרדת לחקר מניעיו של תורג'מן שהביאו אותו לשיתוף פעולה עם המשטרה. הטעם לכך הוא, כי מניעיו של חושף שחיתות ככאלה אינם עומדים בדרך כלל ביסוד האישום הפלילי, ואינם מהותיים לצורך קביעת האחריות הפלילית של מבצע מעשה השחיתות. בצדק טענה המדינה כי "על בית המשפט לבחון בכל מקרה ומקרה, לא את המניע של חושף השחיתות, אלא את הראיות לביצוע השחיתות, מתוך התייחסות זהירה לעדותו של בעל האינטרס" (תשובתה בערעור, פסקה 72). כך נהג בית המשפט קמא בענייננו, ואף הבהיר כי, מחמת הזהירות, לא ייחס משקל רב לעדותו של תורג'מן, והכריע את הדין תוך מתן משקל מירבי לראיות אחרות (עמ' 125 להכרעת הדין). אין להתערב בגישה זו בה נקט בית המשפט קמא.

טענת "הגנה מן הצדק" – תורג'מן כסוכן מדיח

60. כזכור, טענת המערער בענין זה היא כי קמה לו הגנה מן הצדק מפני האישום השלישי, מאחר שתורג'מן שימש סוכן מדיח בכך שדרש ממנו ומשותפיו שוחד. לטענת המערער, הוא הפך להיות שותף למעשים רק לאחר שתורג'מן הציג את דרישת השוחד,

ורק לאחר שדרש את נוכחותו בפגישה האחרונה, שבסיומה נחשפה חקירת המשטרה. הרשעתו בנסיבות אלה גובלת, על פי טענתו, בחוסר הגינות ובעיוות דין, ואין לקיימה.

61. "הגנה מן הצדק" הינה דוקטרינה המכירה בכוחו של בית המשפט, במצבים מסויימים, לבטל כתב אישום, או חלקים ממנו, כאשר ניהול הליך פלילי על פיו עלול לעמוד בסתירה לעקרונות של צדק והגינות משפטית.

62. עיקר עניינה של ההגנה מן הצדק הוא בהבטחת קיומו של הליך פלילי ראוי, צודק והוגן. ההגנה עשויה לחול מקום שקיום ההליך עלול לפגוע בעשיית צדק עם הנאשם. היא מתמקדת בנאשם העומד לדין, ובזכותו להליך הוגן (ע"פ 4855/02 מדינת ישראל נ' בורוביץ, פ"ד נט(6) 776, 806-809 (2005) (להלן – ענין בורוביץ)). ההגנה מן הצדק, שמקורה במשפט המקובל האנגלי, נקלטה במשפט הישראלי לפני יותר מעשור והשתרשה בו דרך הפסיקה (ע"פ 8168/05 פלינק נ' מדינת ישראל, פסקה 29 (לא פורסם, 31.5.2007) (להלן – ענין פלינק); רע"פ 1498/07 הרשברג נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 18.3.2007) (להלן – ענין הרשברג); דנ"פ 5189/05 איילון – חברה לביטוח בע"מ נ' מדינת ישראל, פסקה 13 (לא פורסם, 20.4.2006); ענין בורוביץ, בעמ' 803-809; ע"פ 2910/94 יפת נ' מדינת ישראל, פ"ד נ(2) 221, 352-370 (1996) (השופט ד' לויז) (להלן – ענין יפת); על"ע 2531/01 חרמון נ' הוועד המחוזי של לשכת עורכי-הדין בתל-אביב – יפו, פ"ד נח(4), 55 (2004)).

63. בראשונה, החילה ההלכה הפסוקה מבחן מחמיר להפעלת דוקטרינת ההגנה מן הצדק על מצבים שבהם התנהגות הרשות עלתה כדי "התנהגות בלתי נסבלת" ו"שערורייתית" (ענין יפת, בעמ' 370 (פסק דינו של השופט ד' לויז)). בשלב מאוחר יותר, נקבע, כי טענת "הגנה מן הצדק" עשויה לקום בכל מקרה בו יהיה בקיום ההליך הפלילי כדי לפגוע פגיעה מהותית בתחושת הצדק וההגינות, ואין הכרח בקיום התנהגות "שערורייתית" של הרשות דווקא (ענין בורוביץ, בעמ' 806-809). בהתפתחות נוספת שחלה בהחלת "ההגנה מן הצדק", הובהר הצורך ביישומה תוך איזון בין מכלול שיקולים ואינטרסים הכרוכים בהליך הפלילי. מצד אחד – אינטרסים הקשורים בצורכי אכיפת החוק ומיצוי הדין עם העבריינים, על כל הנגזר מכך; ומצד שני – אינטרסים המצדיקים במקרה נתון שלא לקיים את ההליך הפלילי, ובהם הגנה על זכויות יסוד של נאשם, פסילת מהלכים נפסדים של רשויות אכיפת החוק, הרתעה מפני נקיטת מהלכים כאלה בעתיד, ושמירה על אמון הציבור במערכת השיפוטית. בנגזר ממערכת שיקולים זו והצורך באיזונם, התייחסה הפסיקה לשלושה שלבים בבחינת תחולתה של ההגנה מן

הצדק: הראשון – הוא שלב זיהוי הפגמים שנפלו בהליכים כנגד הנאשם, ועמידה על מידת עוצמתם, במנותק משאלת אשמתו או חפותו של הנאשם; השני – בחינה האם, בהינתן הפגמים, יש בקיום ההליך הפלילי משום פגיעה חריפה בתחושת הצדק וההגינות; והשלישי – אם קיום ההליך אכן כרוך בפגיעה חריפה בתחושת הצדק וההגינות, יש לבחון האם ניתן לרפא את הפגמים שנתגלו בהליך באמצעים מתונים ומידתיים יותר מאשר ביטולו של כתב האישום, למשל, ביטול חלקים בלבד בכתב האישום, או הקלה בעונשו של הטוען להגנה מן הצדק (ענין פלינק, פסקה 29; ענין הרשברג; ענין בורוביץ, בעמ' 809-806). בשנים האחרונות, עוגנה דוקטרינת ההגנה מן הצדק גם בחקיקה, והיא נכללת כיום בין הטענות המקדמיות שבסעיף 149 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (ראו גם: חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 51), התשס"ז-2007, ס"ח 2095; הצעת חוק סדר הדין הפלילי (תיקון מס' 51) (הגנה מן הצדק), התשס"ז-2007, ה"ח הכנסת 143, ודברי ההסבר לה; וראו בעקבות החקיקה החדשה את ע"פ 5672/05 טגר בע"מ נ' מדינת ישראל, פסקאות 106-111 (לא פורסם, 21.10.2007)).

64. לטענת המערער, התנהלות המשטרה בחקירה באמצעות "סוכן מדיח", הוא תורג'מן, אשר פעל ממניעים פוליטיים, כלכליים ואישיים פסולים כלפיו, הביאו לכך שהוא הופלל שלא כדין בעבירות שלא היו מתבצעות אלמלא הדחתו לבצען. הדחתו הפעילה של תורג'מן, שאלמלא בוצעה, לא היה עובר את העבירות, ופגמים שונים בפעולות המשטרה במהלך החקירה הקשורים בכך, מצדיקים, על פי הטענה, את ביטול אישומו באישום השלישי.

65. סוכן מדיח הוא סוכן משטרה המשדל אדם לעבור עבירה שלולא השידול לא היה מבצעה. פעולת ההדחה היא למעשה שידול, שעניינו שתילת רעיון ביצוע העבירה במחשבתו של המשודל. ההלכה היא, כי פעולת סוכן מדיח, ככל שהתקיימה, אינה פוטרת נאשם מאחריות פלילית. עם זאת, היא עשויה להביא להקלה בעונש (ע"פ 7830/08 מחאמדה נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 14.12.2008); ע"פ 5268/04 מינין נ' מדינת ישראל, פסקה 16 (לא פורסם, 7.11.2005) (להלן – ענין מינין); ע"פ 4048/91 דהאר נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 29.12.1993); ע"פ 6097/98 דין נ' מדינת ישראל, פסקה 6 (לא פורסם, 24.6.1999) (להלן – ענין דין)). ע"פ 7830/08 מחאמדה נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 14.12.08).

66. הפעלתם של סוכני משטרה סמויים הינו אמצעי הכרחי ובלתי נמנע במלחמה נגד פשעים חמורים, ויש שהגדירו תופעה זו כ"הכרח בל-יגונה" וכ"רע הכרחי" במלחמה בפשע (ע"פ 15/78 ביבס נ' מדינת ישראל, פ"ד לב(3) 64, 71-74 (1978) (להלן – ענין ביבס); ע"פ 360/80 מדינת ישראל נ' אפנג'ר, פ"ד לה(1) 228, 232 (1980) (להלן – ענין אפנג'ר)). עבירות שחיתות ושוחד כגון אלה בהן עוסק ערעור זה, הן מסוג העבירות המצריכות לעיתים הפעלת סוכנים סמויים, משהן מתבצעות על פי רוב בידי מספר קטן של משתתפים, ונעשות בחשאי, הרחק מן העין הציבורית. לאור טיבה של עבירת השוחד שבה שני הצדדים נהנים זה מתמורתו של זה, הסיכוי לחושפה בלא אמצעי עזר משטרתיים אינו רב. עם זאת, בד בבד עם ההכרה בנחיצותו של השימוש באמצעי הסוכן המשטרתיים הסמויים, הודגש כי יש להציב לכך גבולות סבירים (ע"פ 470/83 מורי נ' מדינת ישראל, פ"ד לט(1) 1, 5 (1985) (להלן – ענין מורי); בג"ץ 1607/97 בר טוב נ' הפרקליט הצבאי הראשי (לא פורסם, 12.3.1997); ישגב נקדימון הגנה מן הצדק, 223-229 (מהדורה שנייה, 2009) (להלן – נקדימון)).

67. כיום מקובלת הנורמה לפיה אל לו לסוכן סמוי לפעול להכשלת אזרח תמים, שאלמלא התערבות הסוכן לא היה מגיע לכדי ביצוע עבירה, ואל למשטרה לשגר סוכן מדיח לאדם אלא אם בידה מידע אמין המחשידו כמי שנוהג לבצע פשעים חמורים מן הסוג המהווה נושא לחקירה, וכאשר השימוש בסוכן הכרחי לצורך קידומה. כן מקובל הכלל כי אל לו לסוכן סמוי להפעיל אמצעי לחץ ושכנוע מוגזמים כדי לשכנע חשוד לבצע עבירה (ענין יפת, בעמ' 364-365 (פסק דינו של השופט ד' לוין); ענין מורי, בעמ' 5; ענין אפנג'ר, בעמ' 232 (פסק דינה של השופטת בן-פורת)).

אין להוציא מכלל אפשרות, כי עליית משקלה של טענת ההגנה מן הצדק בעשורים האחרונים עשויה להצדיק הערכה מחודשת של ההלכה המקובלת ביחס לסוכן מדיח, לצורך קביעת גבולות המותר והאסור בשימוש באמצעי זה, כדי שלא יחטא לתכלית שלשמה נוצר (זאב סגל ואבי זמיר "הגנה מן הצדק באור חוק סדר הדין הפלילי – סדר חדש של הגינות משפטית" ספר דיויד וינר: על משפט פלילי ואתיקה 231 (2009)). בעמ' 264 אומרים המחברים:

"ההגנה החדשה שזכתה להכרת המחוקק היא בבחינת "רקמה פתוחה" שתחייב פרשנות. יש לקוות שפרשנות זו תתן להגנה משמעות של ממש, לא רק לפי לשון החוק אלא גם לפי תכליתו. חברה ושיטת המשפט הנוהגת בה נבחנות לא רק ביכולתן להתמודד עם פשיעה חמורה, אלא גם ביכולתן לעשות זאת תוך מתן משקל לכבודו של

אדם ולזכותו לחירות ולהליך הוגן. זהו הפקדון היקר שהפקיד חוק ההגנה מן הצדק בידי השופטים".

לסקירה נרחבת של מהות הדוקטרינה של הגנה מן הצדק בהקשר לטענת שיהוי בהגשת כתב אישום ומחדלי חקירה ולצורך באיזונים בין ערכים ואינטרסים בדרך החלתה ראו פסק דינה של השופטת ארבל בע"פ 6922/08 פלוני נ' מדינת ישראל, פסקאות 33-37 (טרם פורסם, 1.2.2010).

מבט משווה

68. ההלכה האמריקאית, ההלכה האנגלית וההלכה הקנדית, מכירות, כל אחת בהתאם לכללים שנקבעו בה, בקיומם של מצבים שבהם הדחתו של אדם לביצוע עבירה תוביל לזיכוי ממנה או לאי העמדתו לדין בגינה.

69. במשפט האמריקאי מוכרת הגנת ה-"Entrapment" ("מלכודת" או "הפח היקוש"), הקובעת כי נאשם אשר הוכיח שאלמלא מעורבותם היזומה והפעילה של נציגי הרשות הוא לא היה מבצע את העבירה המיוחסת לו בכתב האישום, יזוכה מעבירה זו. בתי המשפט האמריקאים קבעו כי, הגם שהגנה זו לא תעמוד לנאשם שהראה נטייה סובייקטיבית מוקדמת לביצוע העבירה, הרי כאשר מעורבותה של הרשות בעבירה הגיעה כדי היותה "בלתי נסבלת" או "שערורייתית", עשויה לקום לנאשם, אף מבלי להתייחס לשאלת הנטייה הסובייקטיבית המוקדמת שלו לביצוע העבירה, הגנה של "Outrageous Conduct", העשויה להוביל לאי העמדתו לדין פלילי. טענה זו, כך קבעו בתי המשפט בארצות הברית, תתקבל במקרים חריגים וקיצוניים, ותבחן בהתאם לנסיבותיו של כל מקרה.

70. במשפט האנגלי נבחנת מעורבותה של הרשות במעשה העבירה דרך דוקטרינת ה-"Abuse of Process" ("שימוש לרעה בהליכי משפט"). בתי המשפט באנגליה קבעו כי מעורבותה של הרשות במעשה עבירה עשויה, בנסיבות מסוימות, להוביל לעיכוב הליכים שיפוטיים. במסגרת בחינת הנסיבות, יבחנו בתי המשפט את מהות העבירה הנחקרת, ואת מידת הצורך לנקוט בטכניקה של שימוש בסוכנים סמויים בהתמודדות עימה; האם היה חשד סביר כי האדם שכנגדו התנהלה החקירה היה מעורב בפעילות עבריינית מסוג זה, או שבזירת החקירה מתקיימת פעילות עבריינית שכזו; ומה הייתה מידת מעורבותה של הרשות בעבירה.

71. גם בקנדה נקבע, תוך שימוש בדוקטרינת ה-"Abuse of Process", כי במקרים מסויימים עשויה הדחתו של אדם לביצוע עבירה להוביל לעיכוב ההליכים הפליליים נגדו, וזאת בשתי קבוצות של מקרים. הקבוצה האחת, כאשר הרשות מזמנת בפני אדם הזדמנות לבצע עבירה פלילית, מבלי שקודם לכן היה חשד סביר למעורבותו בפעילות עבריינית כזו. והקבוצה השנייה, כאשר הרשות מעודדת אדם לבצע עבירה פלילית באופן אקטיבי, גם אם היה בידה חשד סביר למעורבותו בפעילות עבריינית מהסוג המהווה נשוא החקירה. במקרים מסוג זה נקבע, כי על בית המשפט לבחון האם פעולותיה של הרשות היו מביאות אדם סביר לביצוע העבירה, אם לאו. כן קבע בית המשפט הקנדי, כי יש לבחון מצבים אלה גם לאור היחס שבין חומרת העבירה לבין האמצעים בהם השתמשה הרשות, וכן ליחס בין מעורבותה של הרשות בהבאה לביצוע העבירה לבין מעורבותו של הנאשם בביצועה (נקדימון, בפרק 12); עמנואל גרוס "סוכן מדיח – כטענת הגנה במשפט הפלילי" הפרקליט ל"ז 107 (1987) (להלן – גרוס); גבריאל בך "סוכני המשטרה בעיני בית המשפט" הפרקליט יט 132 (1969); ענין יפת, בעמ' 357-365 (פסק דינו של השופט ד' לוינ), והמובאות שם).

72. הגישה הישראלית "ההיסטורית" שונה באופן מהותי מהגישה הנוהגת במשפט האמריקאי, האנגלי, והקנדי. על פיה, בדרך כלל, אין במעורבותה של הרשות במעשה העבירה כדי להקים מניעה להעמדתו של אדם לדין. לכל היותר, עשויה מעורבות זו להביא להקלה בעונשו של הנאשם. עם זאת, בהקשרים שונים נטען, כי ראוי לבחון הלכה זו מחדש (למשל: נקדימון, בעמ' 226-229; גרוס; והכרעת הדין של בית משפט קמא, פסקה ז(4)(א)). הלכה זו ראויה לבחינה מחדש במיוחד לאור התפתחותה של ההגנה מן הצדק, והשתרשותה ההדרגתית בתודעה המשפטית בישראל. אכן, אין להוציא מכלל אפשרות כי תתכנה נסיבות חריגות, שבהן תרומתו של סוכן מדיח מטעם הרשות לביצוע עבירה פלילית תהיה כה מהותית, עד כי יהיה בה כדי להקים לנאשם טענת "הגנה מן הצדק" אשר בהתקבלה, עשויה היא להביא לביטול האישום נגדו.

מן הכלל אל הפרט

73. עניינו של המערער אינו מצדיק החלת הגנה מן הצדק, בדרך שיש בה כדי להשפיע על הרשעתו.

74. חקירת המשטרה אשר הובילה להגשת כתב האישום החלה לאחר פנייתו של סמי לוי, יו"ר סיעת ש"ס בעיריית חדרה, אל המשטרה, בה הודיע כי לתורג'מן הוצע

שוחד בעבור הצטרפותו לקואליציה העירונית. בעקבות הודעה זו, נוצר הקשר בין המשטרה לתורג'מן, אשר הוביל להפעלתו כסוכן סמוי בפרשה. חקירת המשטרה החלה, אפוא, כאשר עלה חשד סביר לביצוע עבירה חמורה בעלת סממנים של שחיתות ציבורית שיש לה השלכה רחבה על הציבור הרחב. במקרה זה אין מדובר בשימוש בסוכן סמוי המכוון כלפי אזרח תמים, אשר לא התעורר כלפיו כל חשד, ואשר נועד להפילו ברשת העבריינות הפלילית. גם אם מהלכיו של תורג'מן, בשיתוף הפעולה שקיים עם המשטרה, הונעו ממניעים פוליטיים, כלכליים או אישיים, מטרת הפיכתו סוכן בידי המשטרה היתה לחשוף מעשי שחיתות חמורים ביותר שביצועם בגוף הנבחר של עיריית חדרה כבר היה אותה עת בעיצומו. המשטרה לא רק היתה רשאית לחקור נושא זה, אלא היתה חייבת להירתם לכך ולמצות את החקירה. השימוש בתורג'מן כמסייע לגילוי המהלכים הפסולים שהתרחשו במועצת העירייה היה בלתי נמנע, והתרחש כאשר השותפים לעבירה היו כבר שקועים עמוק בביצת השחיתות, והיו מסובכים בקורי המהלכים הפוליטיים הפסולים שנועדו להבטיח טובות הנאה חומריות אישיות לחברי מועצה תמורת הצטרפותם לקואליציה העירונית.

לאחר שהחלה חקירת העבירות בסביבתם של הנאשמים האחרים, השתלב גם המערער בזירה זו, והיה זה אך טבעי שהחקירה תתפרש גם עליו. כניסתו של המערער למשא ומתן ישיר עם תורג'מן נבעה אמנם מבקשת האחרון כי המערער יגיע לפגישה עימו, אולם היה זה לאחר שיהושע הזכיר כבר את שמו של המערער כמי שמצוי "בסוד העניינים", וכמי שהוא "בעל הבית" אשר "עושה עם התקציב איך שהוא רוצה" (סעיף ז(4)(א)(7) להכרעת הדין).

75. בית המשפט קמא קבע כי יהושע הוא זה שיזם מלכתחילה את המגעים עם תורג'מן, וניסה לשכנעו להצטרף לקואליציה. גם המערער ושותפיו התאמצו לשכנע את תורג'מן להצטרף, וערכו בירורים שונים לצורך בדיקת דרישותיו (הכרעת הדין, עמ' 112-113, 119). המערער ידע, אפוא, עוד לפני הפגישה, על חלק מההבטחות, ובפגישה עם תורג'מן לקח חלק אקטיבי בשכנועו להצטרף לקואליציה תמורת טובות הנאה. בנסיבות אלה, אפילו חרגו פעולותיו של תורג'מן כסוכן משטרתי מן ההנחיות שקיבל במשטרה, ומן הדרך שראוי היה שיפעל בה, אין לומר כי חריגה זו מובילה לפגיעה חריפה בתחושת הצדק וההגינות, המקימה למערער טענת "הגנה מן הצדק", ומצדיקה את ביטול ההליך הפלילי נגדו או את זיכוי מן האישום השלישי.

76. המערער טוען עוד, כי הרשעתו באישום השלישי אינה כדין, לאור העובדה כי מעורבותו בארועים נשוא אישום זה היא כה שולית, עד כי אין היא מגעת כדי שותפות פלילית.

77. טענה זו נבחנה בבית משפט קמא ונדחתה. נקבע על סמך הראיות שהוגשו כי המערער היה שותף להבטחות בענין סיוע לשני בניו של תורג'מן בעיסקי הרהיטים והקייטרינג, וכי, ביחד עם האחרים, נתן לתורג'מן להבין כי הסיכוי למימוש ההבטחות גבוה. על מעורבות המערער ניתן ללמוד מתמלילי ההקלטות הסמויות ומהודעות הנאשמים בחקירה. סדן בחקירתו במשטרה התייחס למערער כאל שותף מלא להסכמות עם תורג'מן, והצביע עליו אף כמי שלחץ להגיע להסכם עמו (ת/9, בעמ' 47-50). חלקו של המערער בהבטחה הכספית לתורג'מן היה גם הוא מהותי (עמ' 174 להכרעת הדין).

78. כן טען המערער, כי לא הוכח שידע על קיומו של קשר בין שיחותיו עם תורג'מן וההבטחות שניתנו לו, לבין הכוונה לצרף את תורג'מן לקואליציה. טענה זו נותחה בפירוט על ידי בית משפט קמא ונדחתה, בהסתמכו על תמלילי הקלטות, הודעות גמליאל (ת/51) והודעת סדן (ת/4, בעמ' 6). מכלול נסיבות ההתרחשויות תומכות בבירור בקיום קשר בין הבטחת ההטבות החומריות לתורג'מן לבין הצטרפותו לקואליציה, ובקיום מודעות המערער לקיום קשר זה.

79. עוד טען המערער, כי בנושא הכספי דובר רק על החזר הוצאות בעבור נזקים שנגרמו לתורג'מן במהלך הבחירות. טענה זו אין לה על מה שתסמוך. מתמלילי הקלטות הסמויות ומחילופי הדברים בפגישה עולה בבירור כי אין מדובר בהחזר הוצאות, אלא בסכומים המהווים הטבה כספית ברורה (ראו גם הודעת סדן (ת/4)).

80. אין ממש גם בטענה כי ההבטחות שניתנו לתורג'מן אינן בגדר שוחד, שכן הן באו בתגובה לדרישה מטעם תורג'מן, ולא היו פרי יוזמה של המערער ושותפיו, וכך, כי ההבטחה, ככל שניתנה, לא היתה ברורה וחד משמעית כנדרש לצורך עבירת השוחד.

81. כבר צויין לעיל, כי כלל הוא בדיני השוחד כי הבטחה למתן שוחד, גם אם אין אפשרות לממשה, או אין בכוונת המבטיח לממשה, תחשב לשוחד (ענין רונן, בעמ' 740). סעיף 294(ב) לחוק העונשין קובע כי מציע או מבטיח שוחד, אף שנדחה, כמוהו

כנותן שוחד. הרציונל לכך הוא, כי עצם הפיתוי הנעוץ בהצעת השוחד, העלול להניע את עובד הציבור לבצע פעולה אסורה שדבק בה כתם של שחיתות, מהווה אקט אסור. לאור זאת, לא נדרש כי המציע התכוון לממש את הצעתו או כי הוא מסוגל לממשה. הערך המוגן בעבירות השוחד נועד למנוע את הבאתו של עובד הציבור לכלל סטייה מן השורה, העשויה להתרחש גם אם הבטחת השוחד לא הגיעה לכלל שוחד ממש (ענין 738-9). (ב' 9-738).

82. לאור הטעמים האמורים, דין הערעור על ההרשעה להידחות על כל חלקיו.

ערעור על העונש

83. בית המשפט קמא גזר על המערער חמישה חודשי מאסר בעבודות שירות, מאסר על תנאי, וקנס של 40,000 ש"ח. בגזר הדין, עמד בית המשפט על חומרת מעשי השחיתות שנתגלו בפרשה זו, ועל המשמעות החמורה הנלווית למתן טובות הנאה חומריות על ידי נבחרי ציבור כדי לרכוש כוח פוליטי. שחיתות פוליטית של נבחרי ציבור פוגעת קשות בציבור ובמידת אמונו במנהיגות הנבחרת, ומערערת את היציבות החברתית ואת סדרי השלטון התקינים. במקרה זה, הן נותני השוחד והן מקבליו הם נבחרי ציבור, ואלה כאלה ציפו לקבל תמורה עבור הבטחותיהם. הצד האחד ציפה ליהנות מטובות הנאה חומריות בעבור מתן תמיכה פוליטית, ואילו הצד השני ציפה להגדיל את כוחו הפוליטי בתמורה למתן טובות הנאה חומריות. תופעה זו של שחיתות הדדית בתוך המערכת השלטונית המוניציפלית הנבחרת הינה עילה להחמרת העונש, מה גם שבמקרה זה המערער מעורב בשני ארועים נפרדים של מתן שוחד, המשקפים קו פעולה עברייני החוזר על עצמו, ושולל רושם של מעידה חד פעמית.

84. בצד החומרה המיוחדת של המעשים, מצא בית המשפט קמא גם קווים לקולת עונשו של המערער, ובהם, קיומו של אינטרס לפעול לטובת העיר שהניע את המערער, אופי פעולתו של תורג'מן כסוכן משטרת, אשר חרג מהוראות המשטרה, ופעל מתוך מניע להפיל את הנאשמים. כן ניתן משקל למצבו הבריאותי של המערער.

85. המערער טוען, כי יש להקל בעונש שנגזר עליו. לדבריו, בית המשפט קמא לא נתן משקל ראוי לנסיבות המקרה, אשר הצדיקו הקלה בעונש. כן הוא טוען, כי בית המשפט קמא החמיר בעונשו לעומת עונשם של גמליאל ואנגל. בעוד חלקו של גמליאל בפרשיות היה גדול מחלקו שלו, נגזר על גמליאל עונש מאסר על תנאי בלא עונש מאסר בפועל, ואילו עליו נגזר עונש מאסר בפועל, לריצוי בעבודות שירות. כן נטען, כי אותן

נסיבות מיוחדות, אשר הביאו את בית המשפט קמא להקל בעונשו של אנגל, ולגזור עליו עונש מאסר על תנאי, אף שחלקו בפרשה היה גדול מחלקו שלו, היו צריכות לפעול גם לטובתו. כן הוא טוען, כי בית המשפט קמא לא נתן דעתו לכך שבמקרים דומים, ואף חמורים ממקרה זה, נגזר על נאשמים עונש מאסר מותנה בלבד.

86. טוענת המדינה, כי יש לדחות את ערעור המערער בענין גזר הדין, באשר בית המשפט קמא נתן דעתו למכלול שיקולי הענישה, ובהם לחומרת העבירות מחד, ולנסיבות לקולא מנגד. מידרג הענישה שקבע בין הנאשמים השותפים לעבירות השחיתות שבפרשה זו לא היה שרירותי, אלא התבסס על הדומה והשונה ביניהם. הנסיבות לקולא נשקלו ויוחס להם משקל רב, ואין מקום להקל עם המערער מעבר לכך. מכאן, שיש לדחות את הערעור על כל חלקיו, כך לטענת המדינה.

87. הערך המוגן המובנה בעבירות השוחד נועד להבטיח את עצם פעולתו התקינה של המינהל הציבורי, אשר בלעדיו לא יתכנו חיי חברה תקינים. בד בבד, נועדו עבירות השוחד להגן על מעמדו של המינהל הציבורי בעיני הציבור, ועל האמון שהציבור רוחש לו (מרדכי קרמניצר "האם חסרי עבירות אנחנו? על הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 13), תש"מ-1980" משפטים יג 159, 161-162 (תשמ"ג-תשמ"ד)). עבירות שוחד, המשקפות שחיתות שלטונית, מתאפיינות בחומרה מיוחדת. עניין בהפרה עמוקה של היסודות הבסיסיים עליהם נשען המינהל הציבורי בפעולתו. יסודות אלה מושתתים על קיום חובה לפעול בכל מצב מתוך ראיית האינטרס הציבורי וטובת האזרחים, ולהימנע משימוש פסול בהענקת טובות הנאה כאמצעי לרכישת כוח שלטוני. עבירות השחיתות השלטונית מביאות עימן נזק רב ליסודות השלטון, ומערערות את אמון הציבור בנבחריהו. הן מקעקעות את אמון האזרח במנהיגיו, ואת בטחונו בטוהר שיקוליהם. עבירות השוחד והשחיתות פוגעות פגיעה רחבת היקף ביחסי השלטון והאזרח, ובמבנה החברתי כולו (ענין אלגריסי, פסקאות 6-7; ענין רונן, בעמ' 735-733; בג"ץ 7074/93 סויטא נ' היועץ המשפטי לממשלה, פ"ד מח(2) 749 (1994), בסעיף 43; ענין אטיאט).

88. בשנים האחרונות, פסיקת בית משפט זה התוותה קו ענישה מחמיר במיוחד כלפי עבירת השוחד. בין היתר, נאמר על עברייני השוחד:

"רחמנות כלפי עבריינים מסוגו של המערער רק תפגע קשות באמון הציבור בשירות הציבורי ולכן אין מנוס מנקיטת אמצעי ענישה מחמירים (ראו פרשת לוי דלעיל)..."

אכן, דמותו של האדם העומד לדין וסבלו האישי, מן הראוי שלא ייעלמו לעולם מעיניה של הערכאה השיפוטית הדנה בעניינו; אולם, ככל שעולה חומרתו של המעשה מבחינת עניינו של הציבור ומבחינת הפגיעה באמות המידה הערכיות שעל פיהן עליו לנהוג, גם נסוגה מידת הרחמים מפני מידת הדין (ראו ע"פ 234/77 ידלין נ' מדינת ישראל, פ"ד לב(1) 31) (ענין אטיאט, פסקה 57).

וכן:

"...מול כל אלה, ניצבת התופעה של שחיתות גוברת בחברה הישראלית, תופעה שלא פסחה גם על מוסדות השלטון, והשלמה עמה כמוה כהשלמה עם הסתאבות ואובדן מוחלט של האמון במינהל הציבורי. כדי להתמודד עם נגע זה ולהרתיע את הרבים, לא די עוד במלל ודברי כיבושין, והגיעה העת לעשות מעשה, על ידי הצגתו של תג מחיר גבוה מזה שהיה נהוג בעבר לצידן של העבירות בתחום זה" (ענין בניזרי, פסקה 64).

89. חומרה זו הנילווית, ככלל, לעבירות השוחד, אינה יכולה לפסוח על המערער, אשר הורשע בשני ארועים נפרדים של מעשי שוחד ביחס לשני ניצעים. המערער כשל בעבירות של מתן שוחד, בהיותו הוא עצמו נבחר ציבור, החייב בנקיון כפיים וטוהר מידות כלפי הציבור אותו הוא מייצג בתפקידו הנבחר. לא לעיתים קרובות אנו נתקלים במצב שבו לא רק נוטל השוחד אלא גם נותן השוחד הוא עובד ציבור, החב מכוח עצמו חובה מיוחדת כלפי הציבור. היותם של נותן השוחד ונוטל השוחד שניהם עובדי ציבור מוסיפה מימד של חומרה לעבירות מתן השוחד במקרה זה, החמורות כשלעצמן (ע"פ 10627/06 יהושע נ' מדינת ישראל, פסקה 5 (לא פורסם, 8.5.2007) (להלן – ענין יהושע); ע"פ 10735/04 גולדמן נ' מדינת ישראל, פסקה 22 לפסק דינה של השופטת נאור (20.2.2006) (להלן – ענין גולדמן); ע"פ 419/92 מדינת ישראל נ' כהן, פ"ד מז(3) 821, 834-835 (1993); ע"פ 389/72 זוקאים נ' מדינת ישראל, פ"ד כז(2) 487, 497 (1973)). מעמדו הרם של המערער, אשר שימש ממלא מקום ראש העיר וסגנו בשכר, מוסיף אף הוא יסוד של חומרה לעבירות בהן הורשע.

90. בית משפט קמא נתן משקל כבד במיוחד לטעמים לקולא בעניינו של המערער, ולא פסח על אף טעם אפשרי שיש בו כדי להקל עמו. יצויין, כי רף הענישה המקובל בעבירות שוחד הוא מאסר בפועל, וההתחשבות בשיקולים לקולא מופעלת על פי רוב לא בדרך של המרת אמצעי הענישה ממאסר בפועל לעונש שיקומי, אלא בהקלת מידת העונש במסגרת המאסר (ענין יהושע, בפסקה 5). בעניינו, סטה בית המשפט קמא

לקולא לא רק במידת העונש אלא גם באמצעי הענישה שמצא להטיל, בהימנעו מהטלת מאסר בפועל על המערער. בכך חרג ממדיניות הענישה המקובלת בסוג זה של עבירות (ע"פ 6564/04 סטויה נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 18.10.2004); ענין אטיאט, פסקה 56; ע"פ 5822/08 טרייטל נ' מדינת ישראל (לא פורסם, 12.3.2009); ענין בניזרי, פסקה 64). גם עונש המאסר בעבודות השירות שנגזר על המערער אינו ממצה את מסגרת הענישה המירבית האפשרית באמצעי ענישה זה. בית המשפט לא רק שלא החמיר עם המערער בענישה, אלא שהקל עמו הקלה מופלגת. יתכן, כי אלמלא מצבו הרפואי, היה מקום להחמיר בעונשו באופן ממשי.

91. ההשוואה שמבקש המערער לעשות עם עונשיהם של נאשמים אחרים אין בה כדי להועיל לו. אשר לעניינו של גמליאל, השוני בחומרת מעשיהם של השניים ברור על פניו. בעוד המערער הורשע בשתי עבירות שוחד ובעבירה אחת של אי פרסום הסכמים, הורשע גמליאל בעבירה אחת של שוחד. הוא הדין בנאשם אנגל, שהורשע בעבירה אחת של לקיחת שוחד. עונשי המאסר שהוטלו על סדן (8 חודשי מאסר לריצוי בפועל) ועל יואל יהושע (5 חודשי מאסר לריצוי בפועל) הם חמורים מאלה שהוטלו על המערער, ומשקפים את מידת החומרה היתירה במעשיהם ביחס לאלה בהם הורשע המערער. יצויין, כי ערעורו של יהושע על חומרת עונשו נדחה בבית משפט זה (ענין יהושע)). בית המשפט קמא שקד על קביעת מדרג ענישה בין המעורבים, תוך התייחסות מפורטת לכל אחד מהם, וניתוח חלקו במעשים, לצורך קביעת יחסיות החומרה ביניהם. אם בכלל, נטה בית המשפט להקל בעונשיהם של המעורבים, והמערער בכללם, בשים לב לחומרת עבירות השחיתות בהן הורשעו.

92. אינני רואה מקום והצדקה להתערב בקביעות בית המשפט קמא בענין העונש בדרך של מתן הקלה נוספת.

93. יש, אפוא, לדחות את הערעור גם ביחס לעונש.

סוף דבר

94. אציע, אפוא, לדחות את הערעור הן לענין הכרעת הדין והן לענין העונש.

95. לצורך ביצוע עבודות השירות בידי המערער, נבקש חוות דעת עדכנית מטעם הממונה על עבודות שירות, אשר תתייחס למקום העבודות ולמועד התחלתן, וזאת בתוך 15 יום.

ש ו פ ט ת

השופטת ע' ארבל:

אני מצטרפת לפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה ולכל הנמקותיה.

ש ו פ ט ת

השופט י' אלון:

אני מסכים.

ש ו פ ט

לפיכך הוחלט כאמור בפסק דינה של השופטת פרוקצ'יה.

ניתן היום, כ"ו בשבט תש"ע (10.2.10).

ש ו פ ט

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט ת